

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Liiketalous / Julkishallinto ja juridiikka

Ilkka Soukka

HENKILÖTIETOJEN KÄSITTELY JA TIETOSUOJA

Opinnäytetyö 2012

TIIVISTELMÄ

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Liiketalous, julkishallinto ja juridiikka

ILKKA SOUKKA

Henkilötietojen käsittely ja tietosuojat

Opinnäytetyö

28 sivua + 12 liitesivua

Työn ohjaaja

Lehtori Jaakko Janhunen

Toimeksiantaja

Voi hyvin nuori! – hanke

Tammikuu 2012

Avainsanat

henkilötietolaki, henkilötieto, henkilötietojen käsittely, tietosuojat, henkilörekisteri

Tutkimus on tehty Voi hyvin nuori-hankkeen henkilötietojenkäsittelyä varten. Tarkoituksena oli selvittää, minkälaisia asioita tulee ottaa huomioon laadittaessa henkilörekisteriä ja käsiteltäessä henkilötietoja. Ohjaavana lainsäädäntönä työssä toimii henkilötietolaki. Aiheen rajaus on tehty niin, että henkilötietolaista käsittelyyn vain olennaimmat osat hankkeen kannalta. Tämä on toiminnallinen opinnäytetyö, joka on tehty kvalitatiivista tutkimusmenetelmää käyttäen. Henkilörekisterin laatimisessa tietosuojavaltuutetun ohjauksella oli suuri merkitys.

Henkilötietojen käsittely liiketoiminnassa on välttämättömyys, erityisesti sähköisessä liiketoiminnassa. Siitä huolimatta yritysten henkilöstön tietotaso lainsäädännöstä on usein riittämättömällä tasolla. Henkilötietojen käsittelyä ohjaavana lainsäädäntönä toimii henkilötietolaki, jonka ympärille henkilötietojen käsittely rakentuu ja tietoja on käsiteltävä tämän lain mukaan.

Yrityksen tai yhdistyksen, joka käsittelee henkilötietoja toiminnassaan, täytyy yleensä rakentaa henkilötiedoista tietueita eli henkilörekisteri. Kun henkilötiedoista tehdään rekisteri, niin rekisterinpitäjälle syntyy tiettyjä velvollisuuksia rekisteröityyn nähden. Voi hyvin nuori-hankkeeseen tarvittiin selvitystä henkilötietojen käsittelyyn ja henkilörekisterin laadintaan. Hankkeen tietojenkäsittelyä varten on tehty selvitys tarvittavista tiedoista ja toiminnan laillisuutta on käyty läpi tietosuojavaltuutetun avulla.

ABSTRACT

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

University of Applied Sciences

Public administration

SOUKKA, ILKKA

Bachelor's Thesis

Supervisor

Commissioned by

March 2012

Keywords

Processing of personal data and privacy protection

28 pages + 12 pages of appendices

Jaakko Janhunen, lecturer

Voi hyvin nuori! - project

Personal Data Act, Personal data, the handling of personal data, privacy protection, person register

The research was conducted for the Voi hyvin nuori! – project to aid in the processing of personal data. The goal was to determine the considerations involved when collecting and processing personal data. The guiding legislation in the research is the Personal Data Act. The research subject was further defined by taking into consideration only those parts of the legislation relevant to the Voi hyvin nuori! – project. The research method was qualitative. During this research, I received instruction and advice on the collection of personal data from the Data Protection Ombudsman.

The handling of personal data is a necessity in business today, especially in e-commerce. However, the knowledge and understanding of the legislation in business frequently falls short of the required level. The guiding legislation for the handling of personal data is the Personal Data Act, around which practices are built and according to which any personal data has to be handled.

A business or non-profit organization which handles personal data usually needs to create a database for this data. When a database of personal data is created, the administrator becomes liable for certain usage and handling of the data. The Voi hyvin nuori! – project required an understanding of the handling and creation of a personal data register. I researched the required information and know-how for personal data processing, and consulted the Data Protection Ombudsman on the legal aspects.

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	5
2	MIKÄ ON HENKILÖREKISTERI?	6
2.1	Henkilötieto	7
2.2	Rekisterinpitäjä ja rekisteröity	8
2.3	Sivullinen	9
2.4	Suostumus	9
2.5	Tarpeellisuusvaatimus	10
2.6	Henkilötietojen säilyttäminen ja hävittäminen	11
2.7	Tietosuojavaltuutettu ja tietosuojalautakunta	11
2.8	Henkilötietojen suojaaminen	12
3	REKISTERÖIDYN OIKEUDET REKISTERINPITÄJÄÄN NÄHDEN	13
4	ARKALUONTOISTEN TIETOJEN KÄSITTELY	15
5	INFORMAATIO-OIKEUS	18
6	TUTKIMUKSEN TAVOITTEET JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	22
7	TAUSTALLA OLEVAT HANKKEET	23
7.1	Voi hyvin nuori-hanke	23
7.2	Time Out! Aikalisä! Elämä raiteilleen-hanke	25
8	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	25
	LÄHTEET	28
	LIITTEET	

Liite 1. Voi hyvin nuori – hankkeen rekisteriseloste

Liite 2. Käyttäjätunnus ja käyttöehtojen hyväksyminen mallipohja

Liite 3. Tietosuojavaltuutetun vastaukset

1 JOHDANTO

Henkilötietojen käsittely yritystoiminnassa on välttämätöntä toimintaa yrityksen kannalta. Tietokantoja ja asiakasrekistereitä tarvitaan: yrityksen toimenkuvasta riippuen nämä tietokannat voivat olla elintärkeitä sen yritystoiminnan kannalta. Tietokannat ovat yritykselle voimavara, mutta niiden ylläpitäminen ja lainmukainen käsittely vie resursseja. (Hovi 2005, 18)

Henkilötietojen käsittely on haasteellinen ja vaikeasti ymmärrettävissä oleva oikeudellinen kenttä. Henkilötietojen käsittelyyn tulee jatkuvasti pieniä muutoksia, mikä johtuu tietoyhteiskunnan muuttumisesta ja palvelujen linkittyessä entistä vahvemmin Internetiin. Kansalaisen on erittäin hankala hahmottaa oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan asioidessaan sähköisissä palveluissa, joissa heidän tietojaan käsitellään rekisterin omaisesti. Toisaalta taas työntekijät eivät välttämättä ole tietoisia oikeaoppisesta ja hyvästä tavasta käsitellä henkilötietoja ja -rekistereitä. Olisi kohtuutonta olettaa yksittäisen työntekijän olevan tietoinen henkilötietolain eri säännöksistä, kun se ei onnistu yrityksiltäkään. Hyvänä varoittavana esimerkkinä voidaan pitää hakukoneyhtiö Googlen oikeusriitoja karttapalvelunsa katunäkymiin liittyvistä yksityisyys- ja henkilötietokysymyksistä useissa Euroopan maissa (Pullinen 2010.) Muun muassa Facebook on törmännyt mitä moninaisimpiin ongelmiin tietosuojan ja henkilötietolain kanssa Euroopassa (Taloussanomat, 2010). Esimerkkejä löytyy, mutta tarkoitukseni oli osoittaa, että oikeusinformatiikka on hyvin haastava ja jatkuvasti muuttuva oikeudenala.

Tietoturvaongelmat ovat yhä enemmän nykypäivää. Suomessa otsikoissa on ollut tietomurrot erilaisille keskustelupalstoille ja -foorumeille. Tietomurtojen seurauksena yksityisten ihmisten sähköpostitilejä ja henkilötietoja on saatu katseltua luvatta ja hakkerit ovat laittaneet tietoja avoimille sivustoille kaikkien saataville. Kuluvana vuonna myös Yhdysvalloissa tapahtui merkittävä tietomurto, kun hakkerit tunkeutuivat Citibank-nimisen pankin verkkosivustoille ja saivat tietoja, jotka koskivat yli 350 000 luottokortin omistajaa. Myös maailmalla on huomioitu tietoturvan heikkeneminen, mutta hakkerien tietotaito on kasvanut ja henkilötietojen suoja kärsinyt (Linna, 2011.)

Yksi osa opinnäytetyötäni oli olla mukana ”Voi hyvin nuori”-nimisessä hankkeessa ja tehdä selvitystä hankkeeseen kuuluvan Internetportaalin tietoturvaongelmista. Pyrin selvittämään, tapahtuiko asiakkaiden tietojenkäsittely ja tiedonkeruu asianmukaisesti.

Työni rajauksena toimi henkilötietolaista ne perusasiat, jotka olivat hankkeet kannalta oleellisia. Tuon siis työssäni esille tietoturvasta ja henkilötietolaista niitä asioita, jotka ovat mielestäni olennaisia Voi Hyvin Nuori-hankkeen näkökulmasta. Pyrin tuomaan esille myös muutaman oikeustapauksen tutkimusongelmaani liittyen. Suurin tietolähteeni on siis henkilötietolaki. Työssä käsitellään muuta lainsäädäntöä pintapuolisesti. Työstä on tarkoituksella jätetty pois esimerkiksi henkilötietolain historian ja syntyvaiheen asiat – ne eivät ole tarkoituksenmukaista tietoa työn kannalta.

2 MIKÄ ON HENKILÖREKISTERI?

Henkilörekisteristä puhuttaessa pitää ottaa huomioon, että aina henkilötietoja käsitellessä on vähintään kaksi eri osapuolta, joilla on erilaiset intressit. Henkilörekisteri on tietue, joka käsittelee määritellyn joukon henkilötietoja tai tietoja, jotka ovat samankaltaisia keskenään. Tietoja käsitellään automaattisen tietojärjestelmän avulla niin, että henkilön X tiedot ovat kohtuullisesti ja helposti saatavilla tietojärjestelmästä. Kaikki tiedot, jotka käsitellään henkilöstä X samalla haulla, kuuluvat henkilörekisterin piiriin riippumatta siitä, ovatko ne samassa paikkaa tai sivustolla. Päätös, muistio, luettelo tai kirje ei automaattisesti ole osa henkilörekisteriä, vaan sen edellytyksenä on, että asiakirja talletetaan osaksi tietojärjestelmää. Kun asiakirja talletetaan osaksi tietojärjestelmää, se muodostuu henkilön X osalta osaksi jo olemassa olevaa henkilörekisteriä. (Korhonen 2003, 142.)

Esimerkkinä henkilörekisteristä voisi olla vaikkapa kunnalle osoitettujen julkisten viranhakujen yhteenveto: Tietosuojavaltuutetun toimistolle tuli vuonna 2001 ratkaistavaksi tapaus, jossa haluttiin selvittää, muodostaako kunnalle osoitetuista julkisista viranhakemuksista laadittu yhteenveto henkilötietolain mukaisen henkilörekisterin? Tietosuojavaltuutetun vastaus oli seuraavanlainen: ”Työnhakijoiden henkilötiedoista muodostuu henkilörekisteri. Hakijoiden hakemukset liitteineen sekä hakijoista laadittu yhdistelmä muodostavat loogisen rekisterikokonaisuuden, jonka käyttötarkoituksena on työntekijän valinta. Yhdistelmästä löytyvät yksittäistä henkilöä koskevat henkilötiedot helposti ja kohtuuttomitta kustannuksitta. Vaikka kysymyksessä olisikin vain yhtä käyttökertaa varten perustettu rekisteri, tulevat kaikki rekisterinpitäjälle henkilötietolaissa säädetty velvoitteet noudatettaviksi.” Ratkaisuun sovellettiin Heti L 3.1 §

sekä 3.5 §. (Tietosuojavaltautetun toimiston internetsivut. Diaarinumero 344/45/2000.)

Rekisterinpitäjän on laadittava kaikkien saatavilla oleva seloste henkilörekisteristä, joka on julkinen dokumentti ja kaikkien saatavilla helposti. Rekisteriselosteen on oltava yrityksen tai yhdistyksen liiketiloissa esillä niin, että kuka tahansa voi tulla tiloihin ja tarkastaa rekisteriselosteen sisällön. Käytännössä kuitenkin nykyään yritysten rekisteriselosteet löytyvät julkisilta www-sivuilta, jossa rekisteröity voi tutustua siihen kaikessa rauhassa. Selosteessa täytyy mainita ainakin seuraavat asiat:

- rekisterinpitäjän tai hänen edustajansa nimi ja yhteystiedot
- kuvaus henkilötietojen keräämisen ja käsittelyn tarkoituksesta
- kenen tietoja kerätään ja millaisia tietoja henkilöstä kerätään
- säännölliset tietojen luovutukset ja erillinen maininta mahdollista luovutuksista EU:n tai ETA:n ulkopuolelle
- kuvaus rekisteritietojen suojaamisen periaatteista

Rekisteriselosteessa ei tarvitse eikä tule esittää yksityiskohtaista selvitystä tietoturvaratkaisuista tai käytettävistä tietoturvaohjelmista. Tällaiset tiedot olisivat vain tietoturvariski yritykselle, eivätkä ole tarkoituksenmukaisia yrityksen tiedoksiantovelvollisuuden osalta. Rekisteriselosteen tarkoituksena on osoittaa, että rekisterinpitäjä on tietoinen lainsäädännöllisistä asioista, ja hän on pohtinut tarkasti tietojenkäsittelyn tarkoituksenmukaisuutta. Valtion turvallisuudesta, yleisestä järjestyksestä, verotuksen valvonnasta tai rikoksen torjunnasta vastaavat tahot eivät ole velvoitettuja ylläpitämään julkista rekisteriselostetta. (Järvinen 2010, 258.)

2.1 Henkilötieto

Henkilötietoja ovat luonnollista henkilöä koskevat ominaisuuksista tai elinolosuhteista kertovat tiedot, joista hän, hänen perheenjäsenensä tai samassa taloudessa asuvat henkilöt ovat tunnistettavissa. Henkilötiedoksi määritellään siis tietosuojavaltautetun mukaan tiedot, joista voi tunnistaa jonkun tietyn henkilön. Jukka Kemppinen (2011) kirjoittaa teoksessaan, ettei laki koske oikeushenkilöitä. Näin ollen laillisuusperiaatteen mukaan kärjistäen on mahdollista yrityksen ahdisteleminen, kiusaaminen ja panette-

leminen. Yrityksellä kun ei ole yksityisyyttä eikä kunniaa, jota olisi mahdollisuus menettää (Kempainen 2011, 40 - 43). Henkilötiedon kannalta ei ole merkitystä, mille alustalle tai miten tieto on tallennettu. Käsitteellä on selkeä yhteys julkisuuslain asiakirjan käsitteeseen (Korhonen 2003, 141 - 142) . Jos markkinoijan tietokannoissa on tietoja eri henkilöistä, joita ei kuitenkaan voida yhdistää kenenkään yksittäiseen ihmiseen, eikä henkilöidä, niin tämä tieto ei ole henkilötieto. Tällaiseen tietoon ei sovelleta henkilötietolakia, koska tällainen tieto on anonymia eikä vaadi erityisiä toimenpiteitä (Koivumäki, Häkkinen, 2010. Markkinointijuridiikka, 106).

Esimerkkinä arkielämässä henkilötiedosta käy auton rekisterinumero, joka on tietosuojavaltuutetun ratkaisun mukaan henkilötieto. Ajoneuvon rekisterinumero on henkilötietolain mukainen henkilötieto, jos rekisterinpitäjällä on keino tai tarkoitus hankkia tieto siitä, keneen tunnistettavaan henkilöön rekisterinumero liittyy. (Tietosuojavaltuutetun ratkaisu, diaarinumero 344/45/2000)

Paremmiin avautuvana esimerkkinä voitaisiin pitää vaikkapa opiskelijoiden kurssiarvosanojen viemistä internetiin. Tässä esimerkissä on vaikutusta sillä, onko internetissä opiskelijan nimi ja arvosana vai pelkkä arvosana ilman sen saajan yksilöintiä. Mikäli internetissä on myös nimi, niin opiskelijalta tarvitaan suostumus tiedon julkaisemiseen. Jos internetissä on vain esimerkiksi tietyn ryhmän kaikki arvosanat jaoteltuina eri ryhmiin (esimerkiksi arvosanan H3 sai ryhmän X 5 opiskelijaa), niin tähän ei tarvita yksittäisen opiskelijan suostumusta. Perusteluna tälle on se, että tietoa ei voida yksilöidä. Henkilötiedon käsittelyyn ja rekisteröidyn suostumukseen vaikuttaa paljon siis käyttötarkoitus ja se, että onko henkilötiedosta yksilöitävissä jokin tietty henkilö. (Päätös opiskelijoiden arvosanojen viemisestä internettiin.)

2.2 Rekisterinpitäjä ja rekisteröity

Rekisterinpitäjän on ilmoitettava yrityksen yhteystiedot ja y-tunnus rekisteriselosteessa. Rekisterinpitäjän pitää myös ilmoittaa rekisterinpidon pääasiallinen tarkoitus ja mihin tietoa kerätään. (Henkilötietolaki 22.4.1999/523, 3§)

Rekisterinpitäjä on yksi tai useampia henkilöitä, yhteisöä, laitosta tai säätiötä, jonka käyttöä varten henkilörekisteri perustetaan ja jolla on oikeus määrätä henkilörekisterin käytöstä tai jonka tehtäväksi rekisterinpito on lailla säädetty. Rekisteröity on luonnol-

linen henkilö, josta rekisterinpitäjä kerää henkilötietoa (Henkilötietolaki 22.4.1999/523, 3§ 4 ja 5 momentti).

Rekisterinpitäjä on yhteisöjen toimitus tai elin, pääosasto, yksikkö tai muu organisaatorinen kokonaisuus, joka yksin tai yhdessä toisten kanssa määrittelee henkilötietojen käsittelyn tarkoitukset ja keinot.

2.3 Sivullinen

”Muu henkilö, yhteisö, laitos tai säätiö, pois lukien rekisteröity, rekisterinpitäjä, rekisterin henkilötietojen käsittelijä tai kahden viimeksi mainitun henkilön puolesta tietoa käsittelevä henkilö.” (Henkilötietolaki 22.4.1999/523, 3§.)

Henkilötietojen käsittelijällä tarkoitetaan tässä yhteydessä rekisterinpitäjään työssuhteessa olevaa henkilöä. Rekisterinpitäjän tai rekisterin henkilötietojen käsittelijän puolesta tietoa käsittelevällä henkilöllä tarkoitetaan sellaista henkilöä, joka edellä mainittujen henkilöiden toimeksiannosta suorittaa henkilötietojen käsittelyä. (HE 96/1998)

2.4 Suostumus

Suostumus on käytännössä rekisteröidyn tahdonilmaisu, jolla hän hyväksyy henkilötietojensa käsittelyn. Esimerkiksi tällainen tahdonilmaisu voisi olla käyttöehtojen hyväksyminen ja sen yhteydessä olevan rekisteriselosteen tarkastusvelvollisuus (Henkilötietolaki 22.4.1999/523, 3§).

Suostumuksen täytyy olla tietoinen ja yksilöity ja ennen kaikkea vapaaehtoinen teko, jotta se täyttää lain vaatimuksen. Sen ei tarvitse aina olla kirjallinen: myös suullinen suostumus on hyväksyttävä. Jopa konkludenttinen eli hiljainen suostumus on hyväksyttävä, jos suostumistapa on hyväksyttävä ottaen huomioon tiedonkeräystavan ja -laadun. Jos suostumuksen olemassaolo on epäselvä, sen toteen näyttäminen on aina rekisterinpitäjän vastuulla. Suostumuksen muotovaatimukset määrittyvät siis käsiteltävän tiedon laadun mukaan: Mikäli rekisterinpitäjä käsittelee arkaluontoisia tietoja, täytyy suostumuksen olla yksiselitteinen ja suostumuksen yhteydessä rekisteröidylle pitää tehdä tarkasti selväksi, minkälaista tietoa rekisteröidystä käsitellään. (HE 96/1998)

Osana itsemääräämisoikeutta on yksilön päätävävalta tiedoista, jotka käsittelevät häntä itseään. Tämä kyseinen määräämisvalta näkyy myös yksilön mahdollisuutena kieltää häntä koskevien henkilötietojen käsittely. Henkilöllä on oikeus kieltää tietojensa tallentaminen ja käyttö suoramarkkinointiin ja osoitepalveluun, mielipide- ja markkinatutkimukseen, sukututkimukseen sekä henkilömatrikkeliin laadintaan. (HE 96/1998)

2.5 Tarpeellisuusvaatimus

Tallennettavien henkilötietojen pitää olla henkilötietolain mukaan käsittelyn kannalta tarkoituksenmukaisia. Virheellisten, epätäydellisten tai vanhentuneiden tietojen käsittely ei ole sallittua ja tietojen ajantasaisuudesta ja päivittämisestä vastaa rekisterinpitäjä. Esimerkiksi luottohäiriömerkintä on sellainen oleellinen tieto, joka rekisterinpitäjän pitää poistaa heti, kun velallinen on saanut maksukykyensä takaisin luottolaitoslain määrittelemälle tasolle. Henkilötietolain mukaan rekisterinpitäjän velvollisuutta arvioidessa pitää ottaa huomioon henkilötietojen käsittelyn tarkoitus sekä käsittelyn merkitys rekisteröidyn yksityisyyden suojalle. Antamassani esimerkissä tietojenkäsittely on tiukasti määritelty ja rekisterinpitäjää koskevat velvollisuudet ovat huomattavasti laajemmat, kuin vaikkapa videovuokraamon rekisterinpitäjän. Henkilötietolaki ei kerro tarkasti, millainen henkilötieto on virheellinen. (Korhonen 2003, 162.) Voisin kuitenkin kuvitella tämän tarkoittavan pääasiallisesti kirjoitusvirheitä tai vaikkapa kahden samannimisen rekisteröidyn henkilötietojen sekoittumista keskenään.

Korhosen (2003) mukaan tarpeellisuusvaatimusta määrittelee lakisidonnaisuuden vaatimus sekä yksilön identifioitavuus eli kuinka helposti on määriteltävissä rekisteröidyn henkilöllisyys ja kuinka merkittävää haittaa sen paljastuminen aiheuttaa rekisteröidylle (Korhonen 2003, 162.)

Henkilötiedon tarkastaminen onnistuu väestötietorekisterin kautta. Mikäli rekisteröity on kuollut, muuttanut tai hänen henkilötietonsa ja elämäntilanteensa on muuttunut, niin tämä tieto saadaan väestörekisteristä. Rekisteröidyt eivät välttämättä ilmoita muuttuneita tietojaan rekisterinpitäjälle, jolloin rekisterinpitäjällä on velvollisuus tarkistaa tietyin määraajoin henkilötietojen oikeellisuus. (Salminen 2009, 65.)

2.6 Henkilötietojen säilyttäminen ja hävittäminen

Henkilötietoja ei saa säilyttää tarpeettomasti. Mikäli henkilötiedot ovat vanhentuneita, virheellisiä tai tarpeettomia eikä tiedon oikaisulla voida korjata asiaa, niin tiedot on hävitettävä. Henkilötietojen säilyttäminen ja hävittäminen on suunniteltava huolellisesti jo ennen, kuin henkilötietoja voidaan ruveta keräämään. Näin ennaltaehkäistään virheelliset menettelytavat. Mikäli henkilöstöllä ei ole riittävää osaamista oikeaoppiseen tiedon arkistointiin ja hävittämiseen, rekisterinpitäjällä on velvollisuus järjestää työntekijöilleen koulutusta ja päivittää heidän tietotaitonsa vaadittavalle tasolle. (Salminen 2009, 66 – 67.)

Yleensä asiakas- ja palvelussuhteen päätyttyä oikeus tallettaa ja kerätä henkilötietoja asiakkaasta päättyy. On kuitenkin poikkeustapauksia, joissa rekisterinpitäjä voi säilyttää vielä rekisteröidyn tietoja määritellyn ajan ja tällaisia syitä ovat mm. asiakkaan ja rekisterinpitäjän välinen velkasuhde tai mahdollinen toimitukseen liittyvä valitusaika tai takuu. (Salminen 2009, 66 – 67).

Salminen kertoo kirjassaan, että henkilötietojen ja asiakasrekistereiden päätyminen väärin käsiin Suomessa on vieläkin melko yleistä ja tällaista ei saisi missään nimessä tapahtua. Oikeaoppinen menettelytapa henkilötietojen hävittämisessä on sellainen, että asiakastiedot eivät saa olla palautettavissa eikä poistotoimenpide saa olla peruutettavissa. Asiakastietoja ei voi merkitä passiiviseksi ja säilyttää henkilötietoja, joista entinen asiakas olisi tunnistettavissa. Henkilötietojen poistamisesta lopullisesti pitää olla varmuus ja tarvittaessa tietojen poisto pitää pystyä osoittamaan. (Salminen 2009, 66 – 67.)

2.7 Tietosuojavaltuutettu ja tietosuojalautakunta

Henkilötietojen käsittelyn ohjauksesta ja valvonnasta vastaavat tietosuojavaltuutettu ja tietosuojalautakunta. Henkilötietolain 38. § kertoo tietosuojavaltuutetun antavan ohjausta ja valvovan henkilötietojen käsittelyä, jotta se sujuisi henkilötietolain vaateiden mukaisesti. Hän käyttää päätösvaltaansa henkilötietolain puitteissa.

Tietosuojalautakunnan tehtävänä on ottaa käsittelyyn henkilötietolain soveltamisalan kannalta tärkeitä kysymyksiä ja käyttää päätösvaltaansa henkilötietolain mukaisesti. Tietosuojaviranomaiset voivat käyttää toimivaltuuksiaan myös silloin, kun henkilötie-

tojen käsittelyyn ei sovelleta 4. § mukaisesti henkilötietolakia. Heidän täytyy toimia yhteistyössä Euroopan unionin jäsenvaltioiden tietosuojaviranomaisten kanssa, ja heillä täytyy olla valmius antaa tarvittaessa myös virka-apua. (Henkilötietolaki 22.4.1999/523, 38§.)

Hallituksen esityksessä kerrotaan tietosuojaviranomaisten tarkastusoikeudesta. Tietosuojavaltuutetulla täytyy olla esteetön pääsy rekisterinpitäjän hallussa olevaan huoneistoon, jossa henkilötietoja käsitellään tai henkilörekisteriä pidetään. Nykyaikaan muotoiltuna tämä varmasti tarkoittaa pääsyä internetsivustoille ja tiedostoihin, joissa on vaikkapa asiakasrekisteri tai henkilörekisteri. Tarkastusvaltuus on olemassa myös sellaisissa tilanteissa, joissa ei epäillä tapahtuneen rikosta tai tarkastusta suoritetaan rikoksen ehkäisytoimissa (HE 96/1998).

2.8 Henkilötietojen suojaaminen

Rekisterinpitäjällä pitää olla tietojärjestelmä, joka suojaa yksityisten henkilöiden tietoja ulkopuolisilta. Henkilötietolain 32§ kertoo henkilötietojen suojaamisesta ulkopuolisilta näin: ”Rekisterinpitäjän on toteutettava tarpeelliset tekniset ja organisatoriset toimenpiteet henkilötietojen suojaamiseksi asiattomalta pääsylvä tietoihin ja vahingossa tai laittomasti tapahtuvalta tietojen hävittämislä, muuttamiselta, luovuttamiselta, siirtämislä taikka muulta laittomalta käsittelyltä.” (Henkilötietolaki 22.4.1999/523, 32§)

Henkilötietolain kuvaus henkilötietojen suojaamisesta tarkoittaa käytännössä sitä, että tällainen tietojärjestelmä täytyy olla joka suojaa henkilötietoja ulkopuolisilta ihmisiltä ja väärinkäytöksiltä. Hankkeessa huomioon otettavia henkilötietojen suojaamista koskevia asioita ovat ainakin tiedonsiirto viranomaiselta toiselle. Arkaluonteista tietoa ei saa lähettää salaamattoman yhteyden yli vastaanottajalle. Tietosuojavaltuutettu korostaa huolellisuus- ja suojaamisvelvoitetta arkaluonteisista tietoja sähköisesti siirettäessä.

Henkilötietojen suojaamiseen ja suojaamisvelvoitteeseen liittyy myös arkisia, vähäpätöisen tuntuksia toimia: rekisterinpitäjän on tietosuojavaltuutetun mukaan huolehdittava suojaamisesta tietoverkoissa esimerkiksi salasanojin ja käyttäjätunnuksin. Huoneet, joissa henkilötietoja säilytetään pitää olla lukittuina ja laatikostot ja säilytysjärjestelmät vartioituna sekä lukittuina. Rekisterinpitäjän täytyy kouluttaa henkilökuntansa asianmukaisella tavalla, että heillä on edellytyksiä suorittaa lain vaatimaa henkilötieto-

jen käsittelyä. Mikäli rekisteröidyt pääsevät tarkastelemaan ja muokkaamaan omia tietojaan järjestelmään, niin tiedot pitää olla suojattu hyvin ja niihin pääsy ulkopuolisilta estetty rekisteröidyn henkilökohtaisella käyttäjätunnuksella ja salasanalla. Tietojen käsittelyä pitää pystyä seuraamaan ja kontrolloimaan. Tietosuojavaltuutetun mukaan rekisterinpitäjällä täytyy olla järjestelmä, joka mahdollistaa tietoja tutkivien henkilöiden seurannan ja valvomisen. Henkilötunnusten käsittely on sallittua vain salatun sähköpostiyhteyden tai rekisteröidyn suostumuksen avulla. (Saako henkilötietoja lähettää sähköpostilla salaamattomana? 2008.)

3 REKISTERÖIDYN OIKEUDET REKISTERINPITÄJÄÄN NÄHDEN

”Rekisterinpitäjän on henkilötietoja kerätessään huolehdittava siitä, että rekisteröity voi saada tiedon rekisterinpitäjästä ja tarvittaessa tämän edustajasta, henkilötietojen käsittelyn tarkoituksesta sekä siitä, mihin tietoja säännönmukaisesti luovutetaan, samoin kuin ne tiedot, jotka ovat tarpeen rekisteröidyn oikeuksien käyttämiseksi asianomaisessa henkilötietojen käsittelyssä. Tiedot on annettava henkilötietoja kerättäessä ja tallentaessa tai, jos tiedot hankitaan muualta kuin rekisteröidyltä itseltään ja tietoja on tarkoitus luovuttaa, viimeistään silloin kun tietoja ensi kerran luovutetaan.” Edellä 1 momentissa säädetystä tiedonantovelvollisuudesta voidaan poiketa:

- 1) jos rekisteröity on jo saanut nämä tiedot;
- 2) jos se on välttämätöntä valtion turvallisuuden, puolustuksen tai yleisen järjestyksen ja turvallisuuden vuoksi, rikosten ehkäisemiseksi tai selvittämiseksi taikka verotukseen tai julkiseen talouteen liittyvän valvontatehtävän vuoksi; tai
- 3) kerättäessä tietoja muualta kuin rekisteröidyltä itseltään, jos tietojen antaminen rekisteröidylle on mahdotonta tai vaatii kohtuutonta vaivaa taikka aiheuttaa rekisteröidylle tai tietojenkäsittelyn tarkoitukselle olennaista vahinkoa tai haittaa eikä tallettavia tietoja käytetä rekisteröityä koskevaan päätöksentekoon taikka jos tietojen keräämisestä, tallettamisesta tai luovuttamisesta on nimenomaisesti säädetty (Henkilötietolaki 22.4.1999/523, 24§.)”

Henkilötietolain 6. luvun 24. § kertoo rekisterinpitäjän velvollisuuksista rekisteröityyn nähden. Rekisteröidyllä on käytännössä oikeus saada tietää kuka hänen tietojaan käsittelee, kuka on vastuussa tiedon käsittelystä, mihin tietoja tarvitaan sekä kenelle näitä henkilötietoja luovutetaan. (Henkilötietolaki 22.4.1999/523, 24§)

Rekisterinpitäjän vastuulla on myös se, että rekisteröidylle on annettu tiedoksi ne hänen oikeutensa, jotka tulevat kyseeseen käsittelyssä olevassa asiassa. Tiedoksianto rekisteröidylle pitää antaa jo rekisteritietoja kerätessä tai tallettaessa. Mikäli henkilötietoja ei kerätä rekisteröidyltä itseltään, niin tiedoksianto on tapahduttava ennen, kuin tietoja mahdollisesti luovutetaan eteenpäin. (Henkilötietolaki 22.4.1999/523, 24§)

Mikäli rekisteröity on jo saanut jotain kautta tiedon, niin tätä ei tarvitse hänelle tietenkään välittää uudelleen. On myös mahdollista, että jokin julkishallinnollinen tehtävä antaa rekisterinpitäjälle oikeuden pidättäytyä tiedoksiannosta. Yleensä kysymyksessä on jonkinasteinen rikosepäily tai julkisen talouteen liittyvä valvontatehtävä. Nyrkissäntönä voitaisiin pitää sitä, että mikäli yleinen turvallisuus tai – järjestys kärsivät, niin informointivelvollisuus poistuu. Kun tietoa kerätään muualta kuin rekisteröidyltä itseltään, on mahdollista, että tiedoksiannosta voidaan poiketa, jos se vaatisi kohtuuttomasti vaivaa ja resursseja tai tiedoksiannon tarkoitukselle tulee olennaista vahinkoa (Henkilötietolaki 22.4.1999/523, 24§).

Esimerkkinä rekisterinpitäjän oikeudesta pidättäytyä tiedoksiannosta esitän Hämeenlinnan hallinto-oikeuden päätöksen tarkastusoikeuden rajoittamisesta. Henkilöllä ei ollut oikeutta tarkastaa sosiaalitoimiston tekemästä erästä lasta koskevaa huoltoselostetta itseään koskevia tietoja, koska tiedon antamisesta olisi saattanut aiheutua vakavaa vaaraa lapsen oikeuksille.

” Hämeenlinnan hallinto-oikeus 3.11.2000/00/369/3 Y:tä koskevassa, sosiaalitoimistossa tehdyssä lastensuojelun huoltoselosteessa oli eräitä X:ää koskevia merkintöjä, joista hänelle ei ollut annettu jäljennöksiä tarkastusoikeuden nojalla. Tietosuojavaltuutettu ei antanut tarkastusoikeuden toteuttamista koskevaa määräystä, koska tarkastusoikeutta ei ole kyseisiin tietoihin henkilötietolain 27. §:n 1. momentin 2. kohdan nojalla, sillä tiedon antamisesta saattaisi aiheutua vakavaa vaaraa Y:n oikeuksille. Kyseisiin kohtiin oli kirjattu lapsen (Y:n) luottamuksellisesti sosiaaliviranomaisille kertoma asia Hallinto-oikeus hylkäsi X:n tietosuojavaltuutetun tarkastusoikeutta koskevasta päätöksestä tekemän valituksen. Hallinto-oikeuden päätöksen mukaan X:llä on henkilötieto-

lain 26. §:n 1. momentin nojalla lähtökohtaisesti salassapitosäännösten estämättä oikeus tarkastaa itseään koskevat tiedot. Kun kuitenkin sanotut huoltoselosteen kohdat sisältävät merkintöjen aikaan alaikäisen Y:n sosiaaliviranomaisille luottamuksellisesti uskomia tietoja, joiden luovuttamisesta saattaisi aiheutua henkilötietolain 27. §:n 1. momentin 2. kohdassa tarkoitettu tavoin vakavaa vaaraa Y:n oikeuksille, tietoja ei voida luovuttaa X:lle. Henkilötietolaissa ei ole säädetty, että kyseisessä laissa säädettyistä tarkastusoikeuden rajoituksista voitaisiin poiketa, mikäli se, jonka etujen suojaamiseksi salassapitovelvollisuus on säädetty, antaa siihen suostumuksensa. Y:n tietojen luovuttamiseen antama valtuutus ja sen myöhempi peruuttaminen eivät siten ole ratkaisuperusteena sen suhteen, onko X:llä oikeus tarkastaa pyytämänsä tiedot Y:n huoltoselosteesta. Hallinto-oikeuden päätös on lainvoimainen.”

4 ARKALUONTOISTEN TIETOJEN KÄSITTELY

”Arkaluonteisina tietoina pidetään henkilötietoja, jotka kuvaavat tai on tarkoitettu kuvaamaan: 1) rotua tai etnistä alkuperää; 2) henkilön yhteiskunnallista, poliittista tai uskonnollista vakaumusta tai ammattiliittoon kuulumista; 3) rikollista tekoa, rangaistusta tai muuta rikoksen seuraamusta; 4) henkilön terveydentilaa, sairautta tai vammaisuutta taikka häneen kohdistettuja hoitotoimenpiteitä tai niihin verrattavia toimia; 5) henkilön seksuaalista suuntautumista tai käyttäytymistä; taikka 6) henkilön sosiaalihuollon tarvetta tai hänen saamiaan sosiaalihuollon palveluja, tukitoimia ja muita sosiaalihuollon etuuksia”. (Henkilötietolaki 22.4.1999/523, 11§.)”

Salmisen (2009) mukaan arkaluontoisia tietoja ei tule kerätä lainkaan, mikäli niiden keräämiseen ei ole ehdotonta tarvetta. Mikäli arkaluontoisia tietoja kuitenkin kerätään, niin tietojen keräämiseen pitää täyttää henkilötietolain 12. § mukaiset edellytykset. (Salminen 2009, 73 - 76.)

Salminen määrittelee arkaluontoisiksi tiedoiksi muun muassa rodun, uskonnollisen vakaumuksen sekä seksuaalisen suuntautumisen. Pentti Syrjäsen mukaan arkaluontoisia tietoja ovat myös rikosseuraamustiedot sekä terveystiedot tai terveydentilaa luonnehtivat tiedot. Syrjäsen mukaan arkaluontoisten tietojen käsittelyssä on erityishuomiota kiinnitettävä seksuaalista suuntautumista sekä terveysasioita koskeviin tietoihin. Hänen mukaansa nämä tiedot kuuluvat yksityisyyden suojan ”kovaan ytimeen”

perhetietojen ohella (Syrjänen 2006, 69 – 71). Salmisen mukaan henkilötunnuksen käsittely kuuluu tähän kategoriaan, tietyin erityisehdoin. Henkilötunnuksen käsittely on sallittua myös, jos siitä säädellään laissa, henkilön yksilöintiä tai tilastointia varten sekä henkilötunnuksen voi luovuttaa osoitetiedon muutosta varten. Yksilöinnillä Salminen tarkoittaa sähköisten palveluntarjoajien tarvetta yksilöidä asiakkaansa asiakasrekisterin käsittelyä helpottamaan. Hänen mukaansa henkilötunnusta ei voida käyttää käyttäjätunnuksena ja tietojärjestelmissä henkilötunnuksen käyttöä voidaan välttää antamalla asiakkaille henkilötunnuksen avulla jonkun uuden, järjestelmän sisäisen asiakastunnisteen, esimerkiksi asiakasnumeron. (Salminen 2009, 73 – 76.)

Kulla (2002) tuo esille omassa teoksessaan arkaluontoisina tietoina rikosta, rangaistusta, rikosseuraamusta sekä sosiaalipalveluja ja tulonsiirtoja koskevat tiedot edellä mainittujen lisäksi. Kulla lähestyy arkaluontoista tietojenkäsittelyä tietosuojadirektiivin kautta: hänen mielestään tietosuojadirektiivin ja henkilötietolain eroavaisuudet koskevat sosiaalipalveluita, sosiaalihuollon tarvetta sekä sosiaalietuuksien saamista. Tietosuojadirektiivissä ei ole huomioitu sosiaalipalveluita sekä niiden tarvetta, mikä voi Kullan mukaan johtua Euroopan maiden sosiaalipalveluiden erilaisuudesta. (Kulla 2002, 308 - 309.)

Kullan (2002) mukaan henkilötietolain ja tietosuojadirektiivissä mainituin perustein voi käsitellä arkaluontoisia tietoja sekä lisäksi myös muutamassa poikkeustapauksessa:

- käsittely perustuu lakiin tai rekisterinpitäjän laissa määriteltyyn tehtävään
- käsittely perustuu vakuutusyhtiön vakuutustoiminnassa saatuihin tietoihin
- sosiaalipalvelujen ja -etuuksien käsittely näitä palveluja tarjoavassa yksikössä
- tietosuojalautakunnan luvalla (HetiL 43.2. § mukaan.)

Henkilötietolain 43. 2. § mukaan tietosuojalautakunta voi antaa luvan henkilötietojenkäsittelyyn tärkeän yleisen edun mukaan. Tällainen tärkeä yleinen etu voisi olla vaikkapa Raha- ja automaattiyhdistyksen määräaikainen lupa käsitellä pelikasinon asiak-

kaiden arkaluonteisia henkilötietoja (Tietosuojalautakunta päätösnumero 11/20.12.2000), (Kulla 2002, 308 – 309.)

Kullan mukaan henkilötietojen käsittelyn tarkoituksenmukaisuudesta ja tietojen luovuttamisesta ei ole selkeää oikeudellista ohjeistusta lainsäädännössä. Rekisterinpitäjällä on suuri vastuu tietojen luovuttamista koskevia ongelmia ratkottaessa. Toki tietosuojavaltuutettu on henkilötietolain mukaan velvollinen antamaan ohjeistusta ja neuvoja rekisterinpitäjälle, mutta vaarana on se, että lakia tulkitaan liian laajasti tai suppeasti, koska se jättää liikaa tulkinnanvaraa. Mielestäni Kulla osuu tässä ihan oikeaan, koska kohtasin omassa työssäni tämän vaikeuden pohtiessamme projektin tietojenluovutusongelmaa. Kullan mukaan vaarana on se, että RL 38.9. § henkilörekisteririkoksen tunnusmerkistö täyttyy sovellettaessa lakia liian laajasti. (Kulla 2002, 311–312.) Tämä aiheuttaa mielestäni sen, että tietojenluovutuksen suhteen ollaan ylivaroavaisia ja informaatiovirta ja hallinnon läpinäkyvyys estyy hieman.

Hankkeen kannalta arkaluontoista tietoa tulee esille 2D-pelissä ja Internetportaalin kartoituskysymyksissä. Tarkoitus olisi, että Vekaranjärven varuskunnan sosiaalikuraattori suosittelee varusmiespalvelun keskeyttävää nuorta tekemään kartoitusosion Internetportaalissa ja kun nuori saa testitulokset kysymyksistä, pitäisi hänen viedä tiedot sosiaalikuraattorille. Kuraattori arvioisi nuoren tilanteen ja päättäisi mahdollisesta ohjaustarpeesta sosiaalipalveluihin, jos hän näkisi tarvetta sille. Henkilötietolain 13. § todetaan että ” Henkilötunnusta saa käsitellä sosiaaliturvan toteuttamisessa ja niihin liittyviä etuja koskevissa asioissa”. Näkisin, että henkilötunnuksen käsittely sosiaalikuraattorin työssä on perusteltua, koska kyseessä on tietynlainen palvelussuhde ja nuoren sosiaalipalveluihin liittyvä oikeus. Internetportaalin kartoitusosiossa toki käsiteltäisiin arkaluontoisia asioita, mutta asianosainen suostumus tietojen käsittelyyn toki edellytettäisiin. Internetportaalissa ei ole tarkoitus käyttää henkilötunnusta mihinkään, käyttäjätunnuskin olisi tarkoitus olla sellainen, että palvelun käyttäjä voi itse määritellä sen. (Voi Hyvin Nuori-hanke.)

”Henkilötunnusta saa käsitellä rekisteröidyn yksiselitteisesti antamalla suostumuksella tai, jos käsittelystä säädetään laissa. Lisäksi henkilötunnusta saa käsitellä, jos rekisteröidyn yksiselitteinen yksilöiminen on tärkeää: 1) laissa säädetyn tehtävän suorittamiseksi; 2) rekisteröidyn tai rekisterinpitäjän oikeuksien ja velvollisuuksien toteuttamiseksi; tai 3) historiallista tai tieteellistä tutkimusta taikka tilastointia varten. Henkilö-

tunnusta saa käsitellä luotonannossa tai saatavan perimisessä, vakuutus-, luottolaitos-, maksupalvelu-, vuokraus- ja lainaustoiminnassa, luottotietotoiminnassa, terveydenhuollossa, sosiaalihuollossa ja muun sosiaaliturvan toteuttamisessa tai virka-, työ- ja muita palvelussuhteita ja niihin liittyviä etuja koskevissa asioissa” (Henkilötietolaki 22.4.1999/523, 13§.)

5 INFORMAATIO-OIKEUS

Informaatio-oikeus on tietojen käsittelyä koskevaa lainsäädäntöä. Informaatio-oikeus on melko hankala käsitteenä, koska sitä on vaikea konkretisoida. Informaatio, tai jonkun ihmisen henkilötiedot eivät varsinaisesti ole myytävissä tai ostettavissa. Henkilötietojen suoja kuuluu suurimmalta osaltaan julkisoikeuden alle. Ihmisellä on oikeus vaatia henkilökohtaista koskemattomuutta ja yksityisyyttä ja tässä kohtaa informaatio-oikeus linkittyykin henkilötietolain kanssa yhteen. Esimerkiksi oikeudenkäynnissä kantaja voi toimittaa tuomarille tiliotteensa ja tuomarin täytyy liittää ne pyytämättä ei-julkisiin asiakirjoihin. Jäljennöksiin on oikeus vain asianosaisilla, ei vaikkapa lehdistöllä. Ei voida puhua oikeastaan omistusoikeudesta, vaan omien henkilötietojensa määräämisvallasta. Asianosaisella on oikeus kertoa lehdistölle tiliotteensa tiedot, mutta lehden täytyy tehdä asiasta kirjallinen sopimus, jotta se voi osoittaa vapaaehtoisen luovutuksen kiistatilanteessa. Myös arkaluontoisia tietoja voidaan luovuttaa asianosaisen oma-aloitteisesta toiminnasta ja suostumuksesta johtuen lehdistölle. Lehdistöllä on kuitenkin kiistatilanteissa velvollisuus vapaaehtoisuuden toteennäyttämisestä (Kempinen 2010, 40 - 42.)

Korhonen toteaa kirjassaan että informaatio-oikeus voidaan luokitella kuuluvan oikeusinformatiikan alle hallintoautomaation ja oikeudellisten informaatiojärjestelmien lisäksi. Hänen mukaansa informaatio-oikeus on näistä käytännönläheisin ja samalla monimutkaisin oikeudenala. Kirjassaan hän jatkaa sivulla 30 kuvailemalla haastavuuden johtuvan siitä, että informaation käsittelyratkaisut ja –muodot kehittyvät ja muuttuvat jatkuvasti tietotekniikan yleistyessä ja kehittyessä.

Saman havainnon on tehnyt Peter Seipel jo vuonna 1996 artikkelissaan *Den nya data-rätten*. Artikkelissaan Seipel toteaa, että informaatio-oikeus on erittäin haastava oikeudenala muuttuvassa maailmassa. Syyksi tähän hän on löytänyt erilaisten tietoverk-

kojen suuren kasvun ja henkilökohtaisten tietokoneiden määrän lisääntymisen (2003, 29).

Mielestäni tilanne on 90-luvun puolivälin jälkeisestä muuttunut vain siihen, että ihmisillä on entistä enemmän henkilökohtaisia tietokoneita ja erilaisten tietoverkkojen määrä on lisääntynyt räjähdysmäisesti: Yrityksillä on sisäinen tietoverkko, jota työntekijä voi hyödyntää työssään, oppilaitoksilla on omat tietoverkkonsa, jotka tukevat oppilaan opiskelua ja antavat ajantasaista tietoa opiskelijoille, jopa harrastuspiireillä ja –seuroilla on omia intranettejään, joissa voidaan keskustella harrastuksesta, välineiden hankkimisesta ja hintatasosta ym. Sisäisiä ja kaikille avoimia tietoverkkoja löytyy internetistä valtava määrä.

Peter Seipelin mukaan informaatio-oikeus on vakiinnuttanut asemaansa oikeusinformatiikassa ja oikeusoppineet muun muassa sopimus- ja tekijänoikeusjuristit ovat painuneet informaatio-oikeuteen, koska aihepiiri koskettaa heidän työntekeään ja he joutuvat päivittäin tekemisiin kysymysten kanssa, jotka sivuavat informaatio-oikeutta yhteiskunnan muuttuessa jatkuvasti enemmän tietoyhteiskunnaksi. Ahti Saarenpää toteaa informaatio-oikeuden olevan melko uusi oikeudenala, hänen mukaansa informaatio-oikeus käsitteenä alkoi yleistyä vasta 1990-luvulla kansallisella ja kansainvälisellä tasolla (Saarenpää 2005, 32). Saarenpään mukaan yleisesti hyväksytyjä informaatio-oikeuden oikeusperiaatteita ovat seuraavat käsitteet:

- oikeus tietoon
- oikeus viestintään
- informaatio ja sen kulun vapaus
- tiedollinen itsemääräämisoikeus
- oikeus tietoturvaan

Otan esimerkiksi Helsingin hallinto-oikeuden 8.6.2011 ratkaisseen oikeustapauksen, joka käsittelee asianosaisen X tiedoksisaantioikeutta turvapaikkahakemuksensa yhteydessä:

Helsingin HAO 8.6.2011 11/0595/5, Diaarinumero: 07756/10/1203

”Asiassa oli kysymys kielitestistä, jonka Maahanmuuttovirasto oli teettänyt ulkopuolisella yhtiöllä turvapaikanhakijan X henkilöllisyyden selvittämiseksi. X oli saanut tiedon kielitestin lausunto-osasta.

Maahanmuuttovirasto oli hylännyt X:n pyynnön saada tieto kielitestistä myös analyysin ja analyytikon tietojen osalta.

Analyytikon tiedot sisältävässä osiossa kerrotaan analyytikon syntymävuosikymmen, syntymäpaikka ja muut asuinpaikat sekä Ruotsiin muuttovuosi. Lisäksi selvitetään hänen kielitaitonsa sekä työ- ja koulutushistoriansa. Analyysin hyväksyneestä kielitieteilijästä mainitaan syntymäaika, yliopisto, kieliopinnot ja työhistoria.

Hallinto-oikeus totesi, että kielianalyysi ja analytikko koskevat tiedot eivät ole julkisia asiakirjoja, vaan salassa pidettäviä julkisuuslain 24. §:n 1. momentin 24. kohdan nojalla.

X:llä oli turvapaikanhakijana asianosaisasema hänen hakemuksensa käsittelyyn vaikuttavista asiakirjoista. Hänen tietojensaantioikeutensa perustuu julkisuuslain 11 §:ään. Asianosaisellakaan ei ole oikeutta tiedon saamiseen, mikäli tiedon antaminen olisi vastoin erittäin tärkeää yleistä tai yksityistä etua.

Turvapaikanhakijaa koskevien asiakirjojen salassa pitämisestä on säädetty julkisuuslain 24. §:n 1. momentin 24. kohdassa turvapaikanhakijan tai hänen läheistensä oman turvallisuuden vuoksi. Valittajalla oli siten turvapaikanhakijana lähtökohtaisesti oikeus saada tieto asiakirjasta, joka ovat vaikuttaneet hänen oman asiansa käsittelyyn.

Maahanmuuttovirasto on hylännyt X:n turvapaikkahakemuksen.

Perusteena sille, ettei X:llä ole oikeutta saada tietoa kielitestistä lausunto-osaa lukuun ottamatta, Maahanmuuttovirasto oli katsonut, että kielitestin analyysiosan jakaminen asianosaiselle johtaa analyysin tekemisen edellytysten poistumiseen jatkossa muissa vastaavissa tapauksissa. Analyytikon henkilötietojen osalta Maahanmuuttovirasto on katsonut, että analyytikon henkilöllisyyden paljastuminen voisi johtaa häneen kohdistuviin yhteydenottoihin ja voisi johtaa jopa kostotoimiin.

Maahanmuuttoviraston esittämien näkökohtien merkitystä arvioitaessa oli otettava huomioon, että Maahanmuuttoviraston esittämät perusteet eivät liity siihen etuun, joka on pyritty turvaamaan säätämällä turvapaikanhakijaa koskevien asiakirjojen salassa pitämisestä. Asiassa ei ollut ilmennyt perusteita olettaa, että hakijan tarkoituksena olisi kielitestiä tai analyttikkoa koskevien tietojen saattaminen muiden turvapaikanhakijoiden tietoon tai muulla tavoin niitä laittomasti hyväksikäyttää. Kielitestissä tutkittavat seikat sellaisenaan kuten se, miten tietyllä alueella puhutaan tai mitä ilmaisuja siellä käytetään, ovat yleisessä tiedossa.

Edellä mainituilla perusteilla hallinto-oikeus punnitsi yhtäältä X:n asianosaisasemaan perustuvaa oikeutettua vaatimusta saada tieto asiakirjasta ja toisaalta Maahanmuuttoviraston esittämiä yleiseen ja yksityiseen etuun liittyviä näkökohtia asiakirjojen salassapitämiseksi. Kun lisäksi otettiin huomioon, että turvapaikka-asian ratkaisulla oli X:n kannalta erittäin suuri merkitys, niin hallinto-oikeus katsoi, etteivät Maahanmuuttoviraston esittämät perusteet muodosta tässä asiassa sellaista julkisuuslain 11. §:n 2. momentin 1. kohdassa tarkoitettua erittäin tärkeää yleistä tai yksityistä etua, jonka nojalla X:ltä voitaisiin evätä oikeus saada tieto häntä koskevaa kielitestiä koskevasta asiakirjasta.

Hallinto-oikeus kumosi X:n valituksesta Maahanmuuttoviraston päätöksen ja oikeutti X:n saamaan tiedot kielitestin analyysiosasta ja analyttikon tiedoista (Helsingin HAO 8.6.2011 11/0595/5).

Esimerkkini on sinänsä poikkeustapaus, että kysymys on niinkin vakavasta asiasta, kuin turvapaikan saamisesta. Sen käsittelyssä täytyy ottaa huomioon tapauksen erityislaatuisuus ja sen tuomat vaateet lain tulkitsemiselle. Ymmärrän tapauksessa maahanmuuttoviraston kannan ja käsitin asian niin, että maahanmuuttovirasto vetosi henkilötietolain 6. luvun 24. §, jossa luetellaan ne erityistapaukset jolloin tiedonantovelvollisuudesta voidaan poiketa. Kyseisessä momentissa kerrotaan, että ”kerätessä tietoja muualta kuin rekisteröidyltä itseltään, jos tietojen antaminen rekisteröidylle on mahdotonta tai vaatii kohtuutonta vaivaa taikka aiheuttaa rekisteröidylle tai tietojenkäsittelyn tarkoitukselle olennaista vahinkoa tai haittaa eikä talletettavia tietoja käytetä rekisteröityä koskevaan päätöksentekoon taikka jos tietojen keräämisestä, tallettamisesta tai luovuttamisesta on nimenomaisesti säädetty”. Maahanmuuttovirasto yritti selvityksessään mielestäni tuoda esille sitä, että jos sen täytyy paljastaa hakijoille analysointi-

menetelmiään, jatkossa se voi auttaa muita hakijoita käyttäytymään testeissä niin, että lopputulos on hakijan kannalta positiivinen.

Toisaalta taas samassa henkilötietolain kohdassa (6. luku 24. §) sanotaan näin: ”jos se on välttämätöntä valtion turvallisuuden, puolustuksen tai yleisen järjestyksen ja turvallisuuden vuoksi, rikosten ehkäisemiseksi tai selvittämiseksi taikka verotukseen tai julkiseen talouteen liittyvän valvontatehtävän vuoksi”. Maahanmuuttovirasto on voinut vedota myös tähän kohtaan, koska analysoinnin suorittanut henkilö on luultavasti melko keskeisessä asemassa turvapaikkahakemuksen päätöksenteossa. Ainakin hän voi vaikuttaa lopputulokseen merkittävästi. Niinpä pidinkin Maahanmuuttoviraston perusteluja mahdollisista kostotoimenpiteistä ja uhkaa analysoinnin suorittanutta henkilöä kohtaan todellisena. Mielestäni myös analysoijan henkilöllisyyden paljastaminen on turvallisuusriski, koska turvapaikanhakija voi olla päätöksestä erittäin turhautunut ja syyttää analysoinnin tehnyttä henkilöä lopputuloksesta.

6 TUTKIMUKSEN TAVOITTEET JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Työssäni minulla on tarkoitus selvittää, millaisia lainsäädännöllisiä toimenpiteitä Voi hyvin nuori-hankkeen henkilötietojen käsittely vaatii. Tarkoitukseni olisi selvittää, minkälaista tietoa kohderyhmästä eli armeijan tai ammattikoulun keskeyttäneistä nuorista voi kerätä, kuka niitä voi kerätä ja miten tapahtuu tietojen säilytys, tallentaminen ja hävitys.

Työni kannalta oleelliset tutkimuskysymykset ovat seuraavanlaisia:

1. Mitä lainsäädännöllisiä asioita täytyy selvittää kerätessä henkilötietoja kohderyhmästä?
2. Mitkä asiat henkilötietolaissa ovat oleellisia Voi hyvin nuori! –hankkeen kannalta?
3. Miten tietoa voidaan säilyttää, tallettaa ja hävittää?

7 TAUSTALLA OLEVAT HANKKEET

7.1 Voi hyvin nuori-hanke

Voi hyvin nuori-hankkeessa toimivat yhteistyössä teknologian ja innovaatioiden kehittämiskeskus Tekes, Kotkan, Kouvolan ja Haminan kaupungit, Kymenlaakson ammattikorkeakoulu ja puolustusvoimat. Hanke keskittyy pohtimaan ja tuottamaan uutta tietoa nuorista aikuisista ja heidän mahdollisuuksistaan kiinnittyä yhteiskuntaan tuottavina jäseninä. Hankkeen tavoitteena on tutkimuksen ja kehittämisen keinoin löytää uusia toimintamalleja tukea nuorten osallisuutta. Voi hyvin nuori! -hanke kuuluu Teke-sin Innovaatiot sosiaali- ja terveystalvaelujärjestelmässä -ohjelmaan. (Voi hyvin nuori-hanke.)

Minun tehtävänäni on tutkia hankkeeseen kuuluvan informatiivisen 2D-pelin tietosuoja ja henkilötietojen käsittelyä koskevaa lainsäädäntöä. Tarkoitus on selvittää, onko juridisesti hyväksyttävää kerätä pelin yhteydessä nuorilta tietoa heidän elämäntilanteistaan sekä kysyä arkaluonteisiakin tietoja nuorista mukana olevassa kartoituskysymysosuudessa. Ongelmaksi koituu myös nuorten tietojen tallentaminen: pelin pelaaminen ja kartoituskysymyksiin vastaaminen yhdeltä istumalta on melko pitkä ja raskas tehtävä, joten tarkoitus olisi mahdollisesti lain salliessa myös tallettaa pelaajien tietoja sivustolle, jotta heidän ei tarvitse aloittaa pelin ja kartoituskysymyksen tekoa taas alusta, kun he haluavat jatkaa pelaamista. Tutkittavana ongelmana on myös se, että millaisena tietona pelaaja voi tallentaa omat tietonsa. Pelin tallentaminen vaatii käyttäjältä rekisteröinnin sivustolle ja silloin vaihtoehtoina ovat rekisteröityminen omalla nimellä tai nimimerkillä. Nimimerkki olisi toki helpompi siksi, että käyttäjä voi tallettaa tietonsa anonymisti käyttäen vaikkapa nimimerkkiä Seppo89.

Sivuston henkilötietojen käsittelystä täytyy tehdä huolellinen suunnitelma, jossa läpikäydään sivuston toiminta ja henkilötietojen käsittelyn periaatteet. Rekisteriselosteesta tehdään ensin luonnostelma, joka esitetään tietosuojavaltuutetulle. Hän antaa paranehdotuksia ja kertoo, mitä puutteita luonnostelmassa on. Tämän jälkeen tehdään tarkempi rekisteriseloste ja pyydetään tietosuojavaltuutetun hyväksyntää. Erityishuomion tietojenkäsittelyssä vaatii arkaluontoisten tietojen käsittely, jota varten on henkilötietolaissa erityissääntelyä (HetiL 3 luku 11§-13§). Arkaluontoisten tietojen käsittely vaatii tietyt edellytykset ja perustelut, jotta toimintaa voidaan jatkaa käytäntöön ja nämä pitää ehdottomasti täyttyä. Hankkeessa arkaluontoisten tietojen käsitte-

lyä perustellaan ammatillisin perustein, tietoa siis jaetaan vain terveydenhuollon ammattilaisille, ulkopuolisilla ei näihin tietoihin ole syytä päästä käsiksi. Opinnäytetyössä tuodaan esille vain hankkeen kannalta olennaista lainsäädäntöä henkilötietolaista (Voi Hyvin Nuori-hanke.)

Voi hyvin nuori-hanke koki omalta osaltani ikävän muutoksen, kun 30.9.2011 pidetyssä kokouksessa päätettiin jättää henkilötietojen käsittely kokonaan pois. Muutos tehtiin, koska Kouvolan kaupunki ja mukana olleet sosiaalialan ammatti-ihmiset (terveyspalvelujen koordinaattori, varuskunnan sosiaalikirjuri sekä ammattikoulun sosiaalikirjuri) vetäytyivät hankkeesta pois. Mielestäni tämä on sääli, koska ratkaisu tarkoittaa sitä, että nuorten tarvitsee sivustolla vieraillessaan itse ottaa selvää mistä he saavat apua mahdollisiin ongelmiinsa. Mikäli sivustolla olisi käsitelty henkilötietoja, niin nuoret olisivat omalla hyväksynnällään voineet luovuttaa tietojaan eteenpäin sosiaalipalvelujen koordinaattorille, joka olisi hoitanut mahdollisten jatkossa tarvittavien sosiaalipalvelujen ohjauksen. Mielestäni sivuston idea vähän menee hukkaan, koska syrjäytymisuhan alla oleva nuori tuskin kovin aktiivisesti lähtee hakemaan apua ongelmiinsa. Vaikka kartoitusosio ja 2D-peli antaisivatkin nuorelle ohjeita jatkotoimenpiteitä varten, niin pelkään nuorten omaehtoisen avunetsimisen olevan aika matalalla tasolla.

Teen kuitenkin selvityksen jo ihan pelkästään siitä syystä, että ajankohta on huonoin mahdollinen; minulla on muutama viikko aikaa opinnäytetyön luovutuksen eteenpäin. Lisäksi hanke voi saada tekohengitystä jossain vaiheessa ja ammattihenkilöt voivat lähteä hankkeeseen mukaan. Tällöin selvitystä ei tarvitse aloittaa ihan nollassa. Lisäksi tutkimuksellani on mielestäni myös muutenkin se arvo, että jos jossain hankkeessa tarvitaan vastaavanlaista selvitystä, niin tekemästäni selvityksestä voi olla apua samojen ongelmien kanssa kamppaileville. Näen siis hankkeen tuovan lisäarvoa samanlaisia tietoturvaratkaisuja ja henkilötietojen käsittelyä pohdiskeleville (Voi Hyvin Nuori-hanke).

Liitteenä olevaan tietoturva- ja henkilötietojen käsittelyä koskevaan henkilörekisteriin ja selvitykseen henkilötietojen käsittelystä tarvitaan tietosuojavaltuutetun hyväksyntä. Tietosuojavaltuutettu ja tietosuojalautakunta säätelevät henkilötietojen käsittelyä soveltamalla henkilötietolakia päätöksiinsä. (Korpela 2005, 59.)

7.2 Time Out! Aikalisä! Elämä raiteilleen-hanke

Nettiportaalin suunnannäyttäjänä toimii Time out! Aikalisä! Elämä raiteilleen-hanke ja -toimintamalli. Terveysten- ja hyvinvoinninlaitoksen toteuttaman hankkeen tavoitteena oli kehittää psykososiaalisia tukitoimia nuorten miesten syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Time out! Aikalisä! Elämä raiteilleen-toimintamalli on kuntien, puolustusvoimien ja työ- ja elinkeinoministeriön yhteistyömalli, joka mahdollistaa aktiivisen tuen tarjoamisen nuorille miehille kutsunnoissa ja palveluksen keskeytyessä. Toimintamallia toteuttavissa joukko-osastoissa sosiaalikuraattori tarjoaa tukipalvelua varusmiespalveluksen keskeyttäville miehille ja naisille ja tekee halukkaille lähetteen kotikunnan ohjaajalle, joka ottaa yhteyttä nuoreen ja lähtee tukemaan asiakasta hänen elämäntilanteessaan. Toimintamalli pyrkii tukemaan nuoren hyvinvointia elämän jokaisessa aihe-alueessa mm. työ, opiskelu, toimeentulo, asuminen, ihmissuhteet, terveydentila, päihteiden käyttö. (Time out ! Aikalisä !-toimintamalli.)

8 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Työssä oli tarkoitus tutkia Voi Hyvin Nuori-hankkeen tietojenkäsittelyn ja keräämisen oikeellisuutta. Työryhmässä oli viestinnän ja sosiaalialan ammattikorkeakoulun opiskelijoita ja muutama viestinnän opettaja ohjaamassa työtä. Projektipäällikkönä toimi Valdemar Kallunki niminen henkilö, joka toimii Kymenlaakson ammattikorkeakoulussa projektipäällikkönä. Suurin ongelma työssä tuli siinä, että Kymenlaakson ammattikorkeakoulun työntekijä, projektipäällikkö Valdemar Kallunki ei voi olla hankkeessa rekisterinpitäjänä. Rekisterinpitäjän pitäisi olla ammattihenkilö, joka vastaa potilastietojen oikeellisuudesta ja oikeaoppisesta henkilötietojen käsittelystä. Hankkeen tarkoituksenaan oli parantaa armeijan tai ammattikoulun keskeyttäneiden nuorten aikuisten elämänhallintaa antamalla heille ohjeita ja mahdollisesti ammattiapua. Tietosuojavaltuutetun mukaan Kallunkia sitoo laki ammattikorkeakoulun tehtävistä ja hän voi työskennellä vain ammattikorkeakoululain määrittelemissä tehtävissä (Ammattikorkeakoululaki 9.5.2003/351, 4§.)

Henkilötietolain 11. § mainitaan arkaluontoisten tietojenkäsittelyn kuuluvan vain ammattihenkilölle, koska hänet on palkattu juuri sitä nimenomaista tehtävää varten. Lisäksi ammattihenkilön työskentelyä sitoo hänen oman alansa lainsäädäntö, joka mää-

rittelee tietojenkäsittelyn tarpeellisuuden ja rajat. Tässä tapauksessa olisi rekisterinpitäjänä toiminut sosiaalihuolto ja heitä ohjaavana lainsäädäntönä olisivat olleet laki potilaan asemasta ja oikeuksista 1. §:n 5. kohta ja 12. § sekä sosiaali- ja terveysministeriön asetus potilasasiakirjoista 298/2009. Hankkeestahan vetäytyivät sen aikana ammattihenkilöistä osa (kaupunkien sosiaalipalvelujen koordinaattori ja sosiaalialan ammattihenkilöt), joten perustetta arkaluontoisten henkilötietojen käsittelylle ei enää ollut.

Ongelmakohtia hankkeen henkilötietojen käsittelyn selvityksessä on riittänyt. Yhteyden saaminen pääasialliseen tietolähteeseen eli tietosuojavaltuutettuun oli heikkoa. Tarkoituksenani oli pitää hänen kanssaan haastattelu puhelimen välityksellä, mutta aikaa hänellä ei tähän valitettavasti riittänyt. Sain tietosuojavaltuutetulta kuitenkin ohjausta ja neuvoja siitä, mihin suuntaan työtä ja henkilötietojen käsittelyä olisi tarkoituksenmukaista viedä. Neuvoja ja ohjeita onkin koottu liitteissä olevaan tietosuojavaltuutetun vastaukseen.

Myös työskentely viestinnän opiskelijoiden kanssa oli hivenen hankalaa, kun yhteydenpito ja informointi työn eri vaiheista käytiin monesti sähköpostin välityksellä. Vastauksia tarvitsemiini kysymyksiin en aina saanut riittävän ajoissa, ja tämä lisäsi viivytystä, jota työlle tuli jo tietosuojavaltuutetun huonon tavoitettavuuden vuoksi paljon. Mielestäni hankkeen henkilötietojen käsittelyä ei ollut mietitty riittävästi, koska selkeää rekisterinpitäjää ei ollut löytynyt ja Kymenlaakson ammattikorkeakoulun henkilöstö oli jääviä tähän tehtävään lainsäädännöllisten asioiden vuoksi.

Kun työstä vetäytyivät myös ammattihenkilöt, niin minun osuuteni työstä kävi melkoisen hankalaksi. Käytännössä tämä merkitsi sitä, että henkilötietojen käsittely piti jättää pois ja internetportaalista oli mahdollista saada vain neuvoja ja tehtyä kartoitus oman elämänhallintansa tilanteesta. Hieman epäselväksi silti jää se, pitäisikö internetportaalien kartoitusosion tulosten olla sellaisia, että niihin ei voi päästä mitenkään ulkopuolinen käsiksi. Ongelmana on siis se, että jos joku pystyisi murtautumaan tietojärjestelmään ja löytäisi internetportaalien tiedot, ja näkisi sivuston käyttäjien tekemät kartoitustulokset. Näin hän saisi käsiinsä henkilöiden arkaluontoiset tiedot haltuunsa ja voisi selvittää tekijän henkilöllisyyden ip-osoitteiden avulla.

Henkilötiedon suojaamista koskevassa kappaleessa on pohdittu tietosuojavaltuutetun linjauksia hankkeen kannalta olennaisiin asioihin. Mikäli hankkeen tietojenkäsittelyä

olisi jatkettu alkuperäisen suunnitelman mukaan, niin nämä asiat tulisi huomioida toimintaa ja henkilörekisteriä suunniteltaessa. Tiedonsiirrot ammattihenkilöiden välillä olisi helppo järjestää, koska heillä on asiantuntemus ja koulutus riittävällä tasolla oikeaoppisen tietojenkäsittelyn turvaamiseksi. Ongelmaksi mielestäni koituu internetportaalin henkilötietojen käsittely. Alkuperäisen suunnitelman mukaan internetportaalissa oli tarkoitus käsitellä arkaluonteisia tietoja ja tietosuojavaltuutetun mukaan arkaluonteisten tietojen käsittely vaatii laajoja ja yksityiskohtaisia tietoturvaratkaisuja. Koska internetportaalin tietojenkäsittelyn suunnittelu on ollut muiden kuin ammattilaisten suunnittelema ja linjaama, niin vaatimustaso ja osaaminen eivät mielestäni kohtaa. Nyrkkisääntönä tietoturvaratkaisujen laadussa on käsiteltävien henkilötietojen laatu ja laajuus. Mitä yksityiskohtaisempaa tietoa rekisteröidystä sivustolla on, sitä paremmin suojatut sivuston pitäisi olla.

Hankkeen henkilörekisteri ei sovi sellaisenaan käytettäväksi, mutta siinä on käsitelty myös oikeasta näkökulmasta henkilötietojen käsittelyä. Henkilörekisteri ei voi olla uskottava ja lain vaatimuksen mukainen, koska hankkeessa ei ollut enää mukana ammattihenkilöitä, joilla olisi työnsä puolesta peruste käsitellä ja säilyttää nuorista henkilötietoja. Tämä aiheutti sen, ettei tietojenkäsittely ollut mahdollista ja nuorten elämänhallintaan liittyviä arkaluonteisia tietoja ei saa säilyttää ollenkaan. Henkilötietolain mukaista henkilörekisteriä on myös hankala suunnitella, mikäli sen tekemisen joutuu suunnittelemaan ilman todellisuuspohjaa. Internetportaali palvelee nuoria siis vain informaation antajana ja nuoren pitää itse hakea apua ongelmiinsa. Mielestäni henkilötietojen käsittelyn suunnitteleminen ja henkilörekisterin ja tietosuojaselosteen laatiminen oli hieman iso ja vaikea tehtävä minulle.

LÄHTEET

Hallituksen esitys henkilötietolaista eduskunnalle HE 96/1998 [viitattu 25.10.2011]
 Saatavissa: <http://www.edilex.fi/virallistieto/he/19980096>.

Hakala, M., Vainio, M. & Vuorinen, O. 2006. Tietoturvallisuuden käsikirja. Jyväskylä: Wsoy.

Henkilötietolaki 523/99.

Helopuro, S., Perttula, J. & Ristola, J. 2009. Sähköisen viestinnän tietosuoja. Helsinki : Talentum Media.

Hovi, A., Huotari, J. & Lahdenmäki, A. 2003. Tietokantojen suunnittelu ja indeksointi. Jyväskylä: Docendo Finland.

Järvinen, P. 2010. Yksityisyys – turvaa digitaalinen kotirauhasi. Jyväskylä: Wsoypro.

Kemppinen, J. 2010. Informaatio-oikeuden alkeet. Helsinki: Tietosanoma Helsinki.

Korhonen, R. 2003. Perusrekisterit ja tietosuoja. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Korpela, J. 2005. Henkilörekistereistä lain kannalta. Saatavilla:
<http://www.cs.tut.fi/~jkorpela/hlorek.html> [viitattu 13.12.2011].

Kulla, H. 2002. Viestintäoikeus. Vantaa: Wsoypro.

Linnake, T. 2011. Pankkimurto vaaransi kortinhaltijoiden tietoja. Digitoday 9.6.2011.
 Saatavissa: <http://www.digitoday.fi/tietoturva/2011/06/09/pankkimurto-vaaransi-kortinhaltijoiden-tietoja/20118157/66> [viitattu 22.12.2011]

Mäntyneva, M. 2001. Asiakkuuden hallinta. Helsinki: Wsoy.

Nuorisolaki. 27.1.2006/72.

Taloussanomat 4.11.2010. Saatavissa:

<https://www.hs.fi/yrietykset/sanomaarkisto/artikkeli.do?id=TSV201015364&hakusanat>

=henkil%C3%B6tietojen+k%C3%A4sittely&pvm=&alkaen=&loppuen=&lehti=kaikki&sivu=1&tulokset=179&lyhenne=TS&artikkeli=5&haku=HITE [viitattu 1.7.2011].

Pesonen, P. 2011. Viestintäoikeuden käsikirja. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Pullinen, J. 2010. Google katukuvista: Olemme amerikkalainen yhtiö Helsingin Sanomat 4.3.2010.

Päätös nro 5/15.11.2001. Saatavissa: <http://www.wsoypro.fi.xhalex-ng.kyamk.fi:2048/wsoypro.aspx?navi=Onlinepalvelut.Juridiikkaonline&prevpos=ot111.115186&pos=ot111.115186&page=selain&ts=jo&openhaku=2&gethere> [viitattu 12.9.2011].

Päätös nro 11/0595/5 8.6.2011. Saatavissa: [http://haku.suomenlaki.com/#/henkil%C3%B6tietojen%20k%C3%A4sittely/Judgment\\$kkko,kho,hovi,eu,kila,mao,tt,vako,hao,kvl\\$true/HaoCaseLaw/4e0936ec/](http://haku.suomenlaki.com/#/henkil%C3%B6tietojen%20k%C3%A4sittely/Judgment$kkko,kho,hovi,eu,kila,mao,tt,vako,hao,kvl$true/HaoCaseLaw/4e0936ec/) [viitattu 22.9.2011].

Päätös nro 344/45/2000. Saatavissa: <http://www.tietosuoja.fi/13800.htm> [viitattu 2.10.2011].

Päätös nro 909/45/2000. Saatavissa: <http://www.tietosuoja.fi/13732.htm> [viitattu 13.10.2011].

Päätös opiskelijoiden arvosanojen viemisestä internettiin. Saatavissa: <http://www.tietosuoja.fi/13738.htm> [viitattu 16.10.2011].

Saako henkilötietoja lähettää sähköpostilla salaamattomana? 2008. Tietosuojavaltuutetun toimisto -internetsivusto. Saatavissa: <http://www.tietosuoja.fi/48252.htm> [viitattu 12.12.2011].

Saarenpää, A. 2005. Oikeusinformatiikan kansainvälisiä haasteita yhdentyvässä tietoverkkojen maailmassa. Rovaniemi: Lapin yliopistopaino.

Salminen, M. 2009. Tietosuoja sähköisessä liiketoiminnassa. Talentum Oy.

Syrjänen, P. 2006. Yksityisyyden suoja ja henkilöarviointi. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy.

Time out ! Aikalisä ! – toimintamalli. Saatavissa:

<http://info.stakes.fi/aikalisa/FI/aikalisa.htm> [viitattu 7.8.2011].

Voi Hyvin Nuori-hanke. 2010. Kymenlaakson ammattikorkeakoulun www-sivut. Saatavissa: www.kyamk.fi/VHN [viitattu 7.8.2011].

LIITTEET

Liite 1

REKISTERISELOSTE

1. Rekisterinpitäjä

Hankkeen projektipäällikkö Valdemar Kallunki, rekisterinpitäjä.

Nimi: Kymenlaakson ammattikorkeakoulu, Valdemar Kallunki

Sähköpostiosoite: valdemar.kallunki@kyamk.fi

Muut yhteystiedot: 044 702 876

2. Yhteyshenkilö rekisteriä koskevissa asioissa

Nimi: Elina Sakkara

Muut yhteystiedot: +358 40 5374097

3. Rekisterin nimi

Voi hyvin nuori-hankkeen Internetportaalin asiakasrekisteri

4. Henkilötietojen käsittelyn tarkoitus

Henkilötietojen käsittelyoikeutta haetaan vain pienelle osalle Voi hyvin nuori! – hanketta. Kyseessä on Internetportaali ja siellä tarjottavat tukipalvelut armeijan keskeyttäneille nuorille. Internetportaalille tulee informatiivinen 2 D-peli ja kartoitusosio, jossa olisi tarkoitus hahmoittaa nuoren nykyinen elämäntilanne ja antaa nuorelle tietoa mahdollisista tietokanavista, joista hänen on mahdollista saada apua elämässä eteenpäin päästäkseen.

Olennainen päämäärä koko projektille on löytää ne Internetportaalin ominaisuudet, informaation välitys tavat ja sisällöt, jotka edesauttavat varusmiespalveluksen keskeyttäneen motivoitumista, jotta hän pystyisi selvittämään omaa palvelutarvettaan elämänhallintansa tukemiseksi. Palvelutarpeen selvittäminen tapahtuu virtuaalisen kysymysten sarjan avulla, josta käydään läpi kaikki elämän osa-alueet: asuminen, työ, opiskelu, ihmissuhteet, päihteet, mielenterveys, terveys ja talouden hallinta. Ohjelma

tallentaa olennaisia tietoja asiakkaan elämäntilanteesta annettujen vastausten pohjalta. Lopuksi tietokone pystyy antamaan suuntaa-antavia ”tuloksia” yhteenvetona asiakkaalle, ja ne on mahdollista myös tulostaa.

Henkilötietojen käsittelyn tarkoituksena on siis kartoittaa asiakkaan tämän hetkistä elämäntilannetta, jotta Internetportaali pystyisi antaa hänelle palautetta omasta tilanteestaan. Oman kartoituksen voi tallentaa, jos asiakas itse niin haluaa. Tallentamismahdollisuudesta ilmoitetaan selkeästi, ja omaan profiiliin voi palata käyttäjätunnuksen sekä salasanan avulla. Näin voidaan varmistaa, että tietoja ei pääse väärin käsiin. Kartoituksen voi myös jättää tallentamatta, jolloin lähtemällä pois sivustolta tiedot katoavat automaattisesti.

Henkilötietoja on tarkoitus käsitellä sen verran mitä tarvitaan, kun hankkeen ideana on tarkoitus auttaa syrjäytymisvaarassa olevia nuoria. Kohderyhmä on 18 -25-vuotiaat nuoret, jotka ovat keskeyttäneet armeijan ja/tai ammattikoulun käymisen kesken. Internetsivustolla on tarkoitus olla informatiivinen 2D-peli sekä kartoitusosio, jossa nuorilta kysellään tietoja elämäntilanteesta ja sen -hallinnasta sekä halukkuudesta muuttaa/parantaa elämänlaatuaan.

Pelin olisi tarkoitus jakaa arvokkaita arkielämän hallitsemisen vinkkejä pelaajilleen hausalla tavalla. Kartoitusosio taas on hieman raskaampi, paljon kysymyksiä sisältävä osio. Ideana olisi, että kartoitusosio ja 2D-peli olisi mahdollista jättää kesken ja tallettaa omat tietonsa tietokantaan ja tehdä tehtävät/kysymykset osissa.

Tämä tietojen tallettamisen ominaisuus olisi tärkeä siksi, että nuorilla ei ehkä ole malttia tehdä tehtäviä tai pelata peliä kerralla läpi pitkän ajallisen keston vuoksi. Tallennusmahdollisuus antaisi pelaajilleen mahdollisuuden tehdä työ osissa ja vastausten laatukin voisi olla parempi. Sivustolla käytettäisiin käyttäjätunnusta ja salasanaa. Kartoitusosion lopussa olisi mahdollisuus lähettää omat tietonsa terveystietojen koordinaattorille, mikäli kokee tarvitsevänsä apua ongelmiinsa. Käyttäjän tulisi siis hyväksyä tietojensa lähetyksen terveystietojen koordinaattorille, joka tekisi kokonaiskatsauksen nuoren ongelmiin ja ohjaisi nuorta ongelmiensa kanssa eteenpäin ja mahdollisesti esimerkiksi sosiaalityöntekijän luokse.

Henkilötietoja käsiteltäisiin asiakassuhteen hoitamiseksi. Nuorten asioita yritetään saada järjestymään ja heidät takaisin mukaan yhteiskunnan rattaisiin ja ehkäistä syrjäytymisen riski.

Laki terveydenhuollon valtakunnallisista henkilörekistereistä voisi tulla kysymykseen ohjaavana lainsäädäntönä.

5. Rekisterin tietosisältö

Mikäli nuori vierailee Internetportaalilla ja tekee käyttäjätunnuksen, pelaa 2D-peliä sekä tekee kartoitusosion ja hyväksyy tietojen eteenpäinlähetyksen, niin nuoresta tallennetaan seuraavia henkilötietoja: nimi, puhelinnumero, sähköpostiosoite, ip-osoite, kirjautumisaika sekä käyttäjätunnuksen salasana salattuna. Mikäli nuori ei hyväksy henkilötietojensa lähettämistä eteenpäin, niin nuoren henkilötietoja ei tallenneta Internetportaliin. Tällöin käsiteltäviä tietoja ovat siis ip-osoite, mistä henkilö kirjautuu palveluun, kirjautumisaika sekä käyttäjätunnuksen salasana salattuna. Näistä tiedoista palvelua käyttäneen nuoren henkilöllisyys ei ole todennettavissa.

Henkilöltä kysytään vain elämäntilanteeseen koskevista asioista: päihteiden käytöstä, ihmissuhteiden laadusta ja merkityksestä elämässä, mielenterveyden tilasta, terveyden tilasta, tyytyväisyydestä asumiseen, taloudellisesta tilanteesta, työn sekä opiskelun merkityksestä elämässä.

2D-pelissä kysymysrunko on seuraavanlainen: työympäristö, opiskeluympäristö, asuinympäristö, terveydentila, mielenterveys, päihteet ja ihmissuhteet. Terveyspalvelujen koordinaattori tarvitsee tietojen käsittelystä nuorten elämäntilanteen kartoituksen lisäksi myös henkilötietoja: nimi, syntymäaika ja ainakin puhelinnumero, jotta nuoreen saadaan yhteys kartoituksen loppuunsaattamiseksi.

6. Säännönmukaiset tietolähteet

Tietolähteenä ovat nuoret ja heidän tietojaan käsitellään suostumuksella. Nuorilla tässä tarkoitetaan 18- 25-vuotiaita nuoria miehiä, joilla on jäänyt armeija kesken.

7. Tietojen säännönmukaiset luovutukset

Nuoren tehtyä kartoituskysymysosuuden ohjelma kysyy lupaa lähettää henkilön tiedot terveystietojen koordinaattorille. Tämän hyväksymällä nuoren tiedot menevät koordinaattorille, joka muodostaa kokonaiskuvan nuoren tilanteesta ja päättää jatko-toimenpiteistä nuoren kanssa yhdessä.

8. Tietojen siirtyminen EU:n tai ETA:n ulkopuolelle

Tietoja ei ole tarkoitus luovuttaa EU:n/ETA:n ulkopuolelle.

9. Rekisterin suojauksen periaatteet

A. *Manuaalinen aineisto*

Mikäli tietoa jostain syystä käsitellään manuaalisesti (esimerkiksi jos nuori on halunnut tulostaa kartoituskysymyksistä tulleet vastaukset), niin tiedot tulee hävittää asianmukaisesti. Nuorten henkilö- ja muita tietoja ei ole tarkoitus arkistoida ja tiedot tulee hävittää heti palvelussuhteen päättyessä. Mikäli tietoja kuitenkin säilytetään väliaikaisesti, niin niitä pidetään lukitussa kaapissa

B. *ATK:lla käsiteltävät tiedostot*

Henkilötietoja käsitellään lähinnä sähköisesti. Tietoturvasta pitää huolen sivustoa varten koodattu oma suojausohjelma. Internetportaali tarvitsee oman palvelimen, joka tulee Kymenlaakson ammattikorkeakoululta.

Aineistoa kerätään lähinnä internetportaalien avulla kartoituskysymyksillä ja nuorilla on mahdollisuus saada apua ongelmiinsa informatiivisen 2D-pelin avulla. Pelin tietoja ei ole tarkoitus lähettää eteenpäin, ellei nuori itse välttämättä niin halua. Tietoa pelistä kerätään vain siinä tapauksessa, jos on tietosuojan kannalta mahdollista tallentaa käyttäjän tiedot. Näin hän voi halutessaan jättää pelin kesken ja jatkaa myöhemmin.

10. Henkilötietojen säilyttäminen ja hävittäminen

Henkilötietoja on tarkoitus säilyttää vain sen aikaa kun nuorella on asiakkuussuhde sosiaalihuollon työntekijään. Henkilötietoja säilytetään vain lukollisissa laatikoissa ja hävittäminen tehdään tietoturvamateriaaleja koskevien säännösten mukaan. Henkilötiedot säilytetään niin, ettei ulkopuolisilla henkilöillä ole mahdollisuutta päästä käsiksi aineistoihin.

1. Voi hyvin nuori! – hankkeen tietojenkäsittely

Voi hyvin nuori! – hankkeen tarkoituksena on auttaa varusmiespalvelun keskeyttäneitä nuoria pääsemään takaisin arkeen ja osaksi tuottavaa yhteiskuntaa. Hankkeessa toimivat yhteistyössä: teknologian ja innovaatioiden kehittämiskeskus Tekes, Kotkan, Kouvolan ja Haminan kaupungit, Kymenlaakson ammattikorkeakoulu ja puolustusvoimat. Hanke keskittyy pohtimaan ja tuottamaan uutta tietoa nuorista aikuisista ja heidän mahdollisuuksistaan kiinnittyä yhteiskuntaan tuottavina jäseninä. Hankkeen tavoitteena on tutkimuksen ja kehittämisen keinoin löytää uusia toimintamalleja tukea nuorten osallisuutta. Voi hyvin nuori! -hanke kuuluu Tekesin Innovaatiot sosiaali- ja terveystalvvelujärjestelmässä -ohjelmaan.

Tietojenkäsittelystä vastaavat Kotkan, Kouvolan tai Haminan kaupungin ne sosiaalityöntekijät, joille nuori ohjataan. Nuoren henkilötietoja käsittelee myös puolustusvoimilla sosiaalikiruraattori ja kaupunkien sosiaalipalvelujen koordinaattorit, jotka arvioivat nuoren avuntarpeen. Nuoren avuntarpeen määrittelyssä käytetään apuna Voi hyvin nuori-hankkeen Internetportaalia, jossa nuori voi tehdä kartoituksen elämäntilanteestaan ja saa apua ja neuvoja myös informatiivisesta 2D-pelistä.

Rekisterinpidosta vastaa jokainen kaupunki omien asiakkaidensa kohdalta. Esimerkiksi Santahaminan varuskunnassa varusmiespalvelusta on suorittamassa kouvolaalainen 20-vuotias nuori. Nuori keskeyttää varusmiespalvelun, varuskunnan sosiaalikiruraattori lähettää tiedot varusmiehestä ja palvelun keskeytymisestä nuoren kotikuntaan. Terveystalvvelujen koordinaattori ottaa yhteyttä nuoreen, kehottaa häntä tekemään kartoituskysymykset hankkeen Internetportaalissa ja pelaamaan auttavaa peliä. Nuori voi tulostaa kartoituksessa esille tulleet tiedot tai lähettää ne sosiaalipalvelu koordinaattorille sähköpostitse ja saada hänen kautta ohjausta eteenpäin saadakseen apua ongelmiinsa. Nuori voi myös itse tehdä tuloksista tarvittavat päätelmät ja ottaa tarvittaessa yhteyttä

johonkuhun oman kaupungin sosiaalityöntekijään. Sosiaalityöntekijöiltä edellytetään soveltuvaa koulutusta, työkokemusta sekä salassapitovelvollisuuden tuntemista

2. Henkilötietojen käsittelyn suunnittelu

Voi hyvin nuori! –hankkeessa työskentelevät sosiaalialan ihmiset ovat ammattihenkilöitä ja he ovat perehtyneet koulutuksensa kautta salassapitosäännöksiin ja asiakkaan oikeuksiin käyttäessään näitä palveluita.

Hankkeen Internetportaaliin tulee henkilörekisteriseloste ja sen lisäksi tietosuojaseloste, jossa kerrotaan palvelussa asioivan nuoren tarkastus-, kielto- ja tiedon korjaus oikeuden (HL 24§ ja 26§). Internetportaalin käyttäjän tulee hyväksyä palvelua käyttäessään omien henkilötietojensa käsittely ja tallentaminen rekisteriselosteeseen tutustumalla ja hyväksymällä käyttöehdot. Rekisteröidyn pitää lukea rekisteri- ja tietosuojaseloste ennen kuin hän voi hyväksyä käyttöehdot.

3. Mistä Voi hyvin nuori! –hanke saa asiakkaiden henkilötiedot?

Hankkeessa käytetään tietolähteinä varuskunnan sosiaalikuraattorin ja kaupungin sosiaalipalvelujen koordinaattorin välistä yhteistyötä. Kun varuskunnan sosiaalikuraattorilla tulee tietoon asiakas, joka keskeyttää armeijan ja jää tyhjän päälle, niin hän ottaa yhteyttä sosiaalipalvelujen koordinaattoriin. Nuoren kokonaistilanne huomioiden sosiaalikuraattorilla on oikeus ja velvollisuus (nuorisolain 7 c§) harkinnalla luovuttaa tietoja nuoren kokonaistilanteesta kaupungin sosiaalipalvelukuraattorille. Edellämäinitussa nuorisolain 7 c§ velvoitetaan luovuttamaan tiedot alle 25-vuotiaasta armeijan keskeyttäneestä nuoresta tiedot etsivän nuorisotyön työntekijälle. Näkisin Voi hyvin nuori! – hankkeen sopivan etsivän nuorisotyön määritelmän sisäpuolelle.

Sosiaalipalvelujen koordinaattori voi ottaa nuoreen yhteyttä ja pyytää häntä käymään Voi hyvin nuori! - hankkeen kotisivuilla. Nuori voi tehdä sivustolla kartoitustehtävän ja lähettää tiedot kartoituksen tuloksista halutessaan terveystietojen koordinaattorille yhteystietojensa kera. Samalla nuori hyväksyy käyttöehdot ja hänen pitää tutustua sivuston tietoturvakäytäntöihin. Kerättäviä henkilötietoja ovat siis nimi, puhelinnumero sekä sähköpostiosoite. Tietoja tarvitaan myöhempää yhteydenottoa varten. Koordinaattori käy tulokset läpi ja tarvittaessa ohjaa nuoren jonkin sosiaalialan ammattihenkilön asiakkaaksi jos tähän on tarvetta. Tarkoituksena on siis, että nuoren henkilö-

tietojen käsittelyyn saadaan aina nuoren henkilökohtainen lupa. Ohjelma hyväksyyttää nuorella henkilötietojen lähetyksen eteenpäin kartoitusosiossa.

4. Mitä yhteys- ja yksilöintitiedot ovat ja miten ne luovutetaan?

Käytettäviä ja tallennettavia yhteystietoja ovat nuoren nimi, puhelinnumero, sähköpostiosoite, käyttäjätunnuksen salasana, ip-osoite sekä Internetportaaliin kirjautumisaika. Nuori voi lähettää yhteystietonsa kartoituskysymysten yhteydessä terveystietojen koordinaattorille. Kartoituskysymysten lopussa on myös yhteystiedot paikallisten sosiaalityöntekijöiden tavoittamiseen mikäli nuori haluaa ottaa itse yhteyttä ammattiauttajiin? Mahdollinen tiedonsiirto Internetportaalista kaupungin terveystietojen koordinaattorille on suojattu hyvin (HTL 5§ ja 32§) . Terveystietojen koordinaattori saattaa lähettää nuoren tiedot jollekin ammattihenkilölle mahdollista jatkohoitoa varten. Hän voi käyttää myös puhelinta tai kaupungin sisäistä postinjakelua.

5. Minkälaisia henkilötietoja Voi hyvin nuori! – hankkeessa voidaan kirjata ja käsitellä?

Hankkeen Internetportaalien tarkoituksena on ensisijaisesti auttaa nuoria pääsemään eteenpäin elämässään. Nuoren tilanteesta tehdään kartoitus Internetportaalien kartoitusosiossa ja jos nuori itse haluaa, niin hänen tilanteestaan voidaan tehdä arvio sosiaalipalveluiden tarpeesta sosiaalipalvelujen koordinaattorin toimesta. Nuori voi itse päättää, haluaako hän ottaako avun vastaan. Nuoren henkilötietoja käsitellään vain sen verran, kuin se on tarpeellista kokonaisuus huomioiden (HTL 6§).

6. Tietoja voi käyttää vain Voi hyvin nuori! – hankkeessa

Nuoren tietoja käsitellään vain tarpeen mukaan ja kun nuori on löytänyt ne palvelut, mitä hän tarvitsee, henkilötiedot pitää hävittää(Nuorisola 7 d§ 2 momentti). Mikäli henkilötietoja on paperiversiona, niin tiedot pitää säilyttää lukitussa kaapissa.

7. Voi hyvin nuori! – hankkeessa kerättyjen tietojen luovuttaminen

Tietoa nuoresta saatetaan joutua luovuttamaan toiselle viranomaiselle, jos nuori ohjataan jonkun palvelun pariin. Tietoa voidaan kuitenkin luovuttaa toiselle ammattihenkilölle vain jos nuori tiedonsiirron hyväksyy. Voi hyvin nuori! – hankkeessa ei tarvitse ottaa huomioon vanhempien suostumusta, koska asiakkaat ovat armeijan keskeyttäneitä ja lähes poikkeuksetta täysi-ikäisiä (Nuorisola 7 d§ 2 momentti).

8. Mistä nuori saa tietoa henkilötietojensa käsittelystä Voi hyvin nuori! – hankkeessa?

Nuorilla on mahdollisuus tarkastella Internetportaalissa rekisteriselostetta, josta selviää henkilötietojen käsittelyn tarkoitus, tietosisältö, tietolähteet sekä tietojen säännönmukaiset luovutukset. Nuorella on oikeus tarkastaa hänestä kerätyt henkilötiedot jotka ovat henkilörekisterissä sekä pyytää korjaamaan rekisterinpitäjää mahdolliset virheelliset tiedot (HTL 27§ ja 29§).

Käyttäjätunnus ja käyttöehtojen hyväksyminen

Palvelun käyttämiseen tarvitaan käyttäjätunnus ja salasana, jotka lähetetään palvelun Tilaajan nimeämän käyttäjän sähköpostiosoitteeseen. Yhteisöllisyysominaisuuksien käyttö vaatii erillistä rekisteröitymistä ja oman käyttäjätunnuksen luomista. Palvelun käyttäjätunnusta ja salasanaa ei saa luovuttaa toiselle.

Käyttäjä(t) sitoutuvat noudattamaan Voi hyvin nuori! – hankkeen onlinepalvelun käyttöehtoja ja palvelun sisältämien henkilötietojen käsittelyn ehtoja käytössä. Käyttäjän katsotaan hyväksyneen ehdot ja sitoutuneen niitä noudattamaan, kun käyttäjä avaa saamallaan käyttäjätunnuksella ja salasanalla Internetportaalin ensimmäistä kertaa.

Tietosuojavaltuutetun vastaukset**Tietosuojavaltuutetun vastaus (Diaarinumero 1438/41/2011, 19.09.2011.)**

Koska tietosuojavaltuutetun toimistoon lähettämämme aineisto ei sisältänyt riittävästi tietoja, tässä vastauksessa ei voida antaa pyytämäämme ohjausta hankkeeseen liittyvää tätä henkilötietojen käsittelystä. Jäljempänä kerrotaan yleisesti lainsäädännöstä.

Henkilötietojen käsittelyyn sovelletaan asianomaista toimintaa koskevaa erityislainsäädäntöä. Esimerkiksi terveydenhuollossa sovelletaan terveydenhuoltoa koskevaa lainsäädäntöä (laki potilaan asemasta ja oikeuksista) ja sosiaalihuollossa sosiaalihuollon erityislainsäädäntöä (laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista). Etsivän nuorisotyön, josta säädetään nuorisolain 7 b § - 7 d §:issä, tehtävänä on tavoittaa tuen tarpeessa oleva nuori ja auttaa hänet sellaisten palvelujen ja muun tuen piiriin, joilla edistetään hänen kasvuaan ja itsenäistymistään sekä pääsyään koulutukseen ja työmarkkinoille.

Lisäksi viranomaistoimintaan sovelletaan yleislakina lakia viranomaisten toiminnan julkisuudesta (julkisuuslaki). Julkisuuslain 24 §:ssä on keskeinen viranomaistoimintaan sovellettava salassapitosäännös. Laissa säädetään myös henkilötietojen luovuttamisesta viranomaisen henkilörekisteristä ja hyvästä tiedonhallintatavasta (18 §). Salassa pidettäviä tietoja voi luovuttaa, jos tiedon antamisesta tai oikeudesta tiedon saamiseen on laissa erikseen nimenomaisesti säädetty tai jos se, jonka etujen suojaamiseksi salassapitovelvollisuus on säädetty, antaa siihen suostumuksensa (Julkisuuslain 7 luku). Lisäksi luovutettavien tietojen tulee aina olla tarpeellisia luovutuksensaajan toiminnassa (HTL 9 §). Tietosuojavaltuutettu ei ota kantaa siihen, sovelletaanko johonkin toimintaan julkisuuslakia vai ei. Edellä mainittujen lisäksi henkilötietojen käsittelyyn sovelletaan henkilötietolakia (HTL) yleislakina.

Henkilötietoja ovat kaikki luonnollista henkilöä tai hänen ominaisuuksiaan tai elinolosuhteitaan kuvaavat merkinnät, jotka voidaan tunnistaa häntä tai hänen perhettään koskeviksi. Myös käyttäjätunnukset ja verkkopalvelun käytöstä jäävät käyttäjien tiedot voivat olla henkilötietoja (HTL 3 §:n 1 kohdassa oleva henkilötiedon määritelmä). Henkilötietojen käsittelystä vastaa rekisterinpitäjä (HTL 3 § 4 kohta). Rekisterinpitä-

jän tulee suunnitella henkilötietojen käsittely etukäteen (HTL 6 §). Näin varmistetaan, että käsittely täyttää lainsäädännön asettamat vaatimukset.

Henkilötietoja saa käsitellä ainoastaan henkilötietolaissa säädetyn perustein (kts. tarkemmin HTL 8 §, 13 §). Vaikuttaa siltä, että nuorista olisi tarkoitus kerätä varsin arkaluonteisia tietoja kuten terveydentilaa kuvaavia tietoja (kts. HTL:n 11 §:ssä oleva määritelmä arkaluonteisista tiedoista). Arkaluonteisia tietoja voi käsitellä vain lain 12 §:ssä säädetyn perustein (esim. jos käsittely johtuu välittömästi rekisterinpitäjälle laissa säädetystä tehtävästä). Henkilötietojen käsittelyn tarkoitus tulee määritellä siten, että siitä ilmenee, minkälaisten rekisterinpitäjän tehtävien hoitamiseksi henkilötietoja käsitellään (viranomaisten tehtävistä säädetään laissa, HTL 6 §). Käsiteltävien henkilötietojen tulee olla määritellyn henkilötietojen käsittelyn tarkoituksen kannalta tarpeellisia ja virheettömiä (HTL 9 §). Käsittelyn tulee myös olla asiallisesti perusteltua rekisterinpitäjän toiminnan kannalta (HTL 6 §).

Rekisterinpitäjän tulee käsitellä henkilötietoja huolellisesti ja noudattaa hyvää tietojenkäsittelytapaa (HTL 5 §). Henkilötietojen käsittelyä rajoittaa niiden määrittely käyttötarkoitukseen (HTL 7 §). Henkilötiedot tulee suojata ulkopuolisilta (HTL 32 §). Tietojen käsittelyn edellytetään olevan avointa. Henkilörekisteristä tulee laatia rekisteriseloste ja henkilötietojen käsittelystä tulee informoida (HTL 10 , 24 §, 26 § - 29 § ja 29 §). Suosittelemme rekisteriselosteen sijasta laatimaan tietosuojaselosteen, koska siinä kerrotaan myös rekisteröidyn oikeuksista.

Yhteenveto

Aineistostanne ei selvinnyt, kenen asiakkaita nuoret olisivat (kuuluuko hanke terveydenhuoltoon, sosiaalihuoltoon vai opetustoimeen) eli rekisterinpitäjä on epäselvä. Jos kyse on terveydenhuollon palvelusta, terveydenhuollon lainsäädäntö määrittää sen, minkälaisia tietoja potilaasta voidaan kerätä (katso laki potilaan asemasta ja oikeuksista 1 §:n 5 kohta ja 12 § sekä sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön asetus potilasasiakirjoista 298/2009). Käytettävissä olevien tietojen perusteella 2D-peliä ja kartoitusosiota ei mielestäni voi toteuttaa siten, että pelaaminen ja kartoituksessa annetut vastaukset voidaan jollakin tavoin yhdistää pelaajaan ja vastausten antajaan.

Neuvon suunnittelemaan hankkeeseen mahdollisesti liittyvän henkilötietojen käsittelyn edellä kerrottu huomion ottaen. Siinä toimii apuna toimistomme laatima opas Mal-

li henkilötietojen käsittelyn/henkilörekisterin rekisterin rekisteritoimintojen analysoimiseksi (katso lisätiedot). Lisätietoja nuorisolaissa säädetystä etsivästä nuorisotyöstä saa opetus- ja kulttuuriministeriöstä (neuvotteleva virkamies Jaana Wallden) ja terveydenhuollon lainsäädännöstä sosiaali- ja terveysministeriöstä. Lisätiedoissa mainituissa oppaissa kerrotaan tarkemmin henkilötietojen käsittelystä. Lisätietoja henkilötietojen käsittelystä saa myös puhelimitse (010 3666 743 on maksullinen suora numero ja 0100 862 05 lisämaksuton neuvontanumero).

Tietosuoja-valtuutettu Reijo Aarnio

Ylitarkastaja Anne Tamminen-Dahlman

Tietosuoja-valtuutetun toinen vastaus (Diaarinumero 1438/41/2011, 02.12.2011.)

Henkilötietojen käsittelyyn sovelletaan henkilötietolakia (HTL) yleislakina. Tietosuoja-valtuutetun tehtävänä on antaa henkilötietojen käsittelyä koskevaa ohjausta ja neuvontaa (HTL 38 §), mutta ei juridisesti sitovia päätöksiä. Henkilötietojen käsittelystä vastaa rekisterinpitäjä (HTL 3 § 4 kohta).

Tietosuoja-valtuutettu totesi 19.9.2011 antamassaan kannanotossa, että 2D-peliä ja sen kartoitusosiota ei käytettävissä olevan tiedon perusteella voi toteuttaa siten, että pelaaminen ja kartoituksessa annetut vastaukset voidaan jollakin tavoin yhdistää pelaajaan ja vastausten antajaan. Viitataan tuossa kannanotossa annettuun ohjaukseen henkilötietojen käsittelystä. Tiedot saattavat olla yhdistettävissä henkilöön myös muulla tavoin kuin nimen perusteella (kts. HTL 3 § 1 kohta, ja WP 136 Henkilötiedon määritelmä, joka mainitaan tarkemmin lisätiedoissa).

Kerroitte tämän jälkeen lähettämässänne viestissä, että alunperin hankkeessa mukana olleet tahot ovat nyttemmin vetäytyneet sen toteuttamisesta ja että kyse on opinnäytetyöstä. 2.12.2011 käydyssä puhelinkeskustelussa keskusteltiin vielä henkilötietojen käsittelystä terveydenhuollossa ja sosiaalitoimessa. Toivoitte lisämateriaalia henkilötietojen käsittelystä sosiaalitoimessa. Asiaa on käsitelty tietosuoja-valtuutetun oppaassa Henkilötietolaki ja asiakastietojen käsittely kunnallisessa sosiaalihuollossa, mallissa Sosiaalihuollon asiakkaiden informoinnista sekä oppaassa Sähköpostin käytöstä sosi-

aalihuollossa. Opinnäytetyön valmistelussa voi olla hyötyä myös Tietosuojan ja tietoturvan ”tee se itse”-tarkastuksesta. Nämä oppaat löytyvät osoitteesta <http://www.tietosuoja.fi/27212.htm>.

Tietosuojavaltuutettu Reijo Aarnio

Ylitarkastaja Anne Tamminen-Dahlman